

UNITÁRIUS SZÓSZÉK

Megjelenik negyedévenként. ⇒ Előfizetési ára évi 100 Leu.

KIADJA:
AZ EGYETEMES UNITÁRIUS LELKÉSZKÖR.

SZERKESZTI:
BENCZÉDI PÁL
alsóboldogfalvi lelkész.

TARTALOM:

IMÁK:

Ima — <i>Weress Béla</i>	65
Halotti ima — <i>Kövári Jakab</i>	66

ÜNNEPI BESZÉDEK:

Legbecsesebb örökségünk — <i>Csifó Salamon</i>	69
A tûrés evangéliuma — <i>Dr. Boros György</i>	74
Pünköst ünnepén — <i>Geréb Zsigmond</i>	77

BESZÉDEK:

A vagyon — <i>Barabás Béla</i>	80
A mi életünk iskolája — <i>Kövári Jakab</i>	84
Channing emlékezete — <i>Szent-Iványi Sándor</i>	90

GYERMEKISTENTISZTELET:

Imák és rövid tanítások — <i>Sigmond József</i>	99
---	----

BIBLIAMAGYARÁZAT:

A növekvő vezér — <i>Benczédi Pál</i>	107
Pusztulunk — veszünk — <i>Simén Domokos</i>	112

Ima.

Mint viharverte üldözött madár, ha biztos menedékre jut, elcsendesül remegő szívének viharja... fájdalomba tiport életünk háborgása úgy csitul el közelségedben jó Atyánk! Keb-lünkből kilép elődbe szívünknek remegő vágya... találkozni, egyesülni Teveled, hisz nélküled céltalan bolyongás egész életünk. E pillanat áhítatában úgy érezzük, mintha hófehér virágot helyeznénk trónod zsámolyára... hitünk, reménységünk még megmaradt virágszálát, abból a színes reménység bokrétából, melyet életünk megpróbáltatásai, hullámverései dacára vészen-viharon átmentettünk az áhitat e megszentelt szigetére, bizony-ságul, hogy hitünk bár pislákoló mécs, de biztató fénysugár a kietlen, sötét éjszakában...

Atyánk! tudjuk, hogy e fényt szent talizmánul Te adtad nekünk földi pályánk útjára, hogy mint börtönében bezárt rab, mi is e fénysugárral vidámithassuk fel elárvult életünket... Itt állunk előtted atyánk hallgatag ajakkal s bár eltemetett fájdalomainkat sokszor önmagunk előtt is titkoljuk, de érezzük, hogy szívünk olyan, mint a bezárt sírgödör... lelkünk, mint a puszta temetőkert... s mi, érzésvilágunk halottait csak titokban hullatott könnyeinkkel sirathatjuk... Arcunk merev, érzéketlen, megkövült már rajta a néma fájdalom. De ha beszélni kezdene a sok visszaszorított könnycsepp, a lefojtott, néma fájdalom... ha fel-szabadulnának halottnak hitt emlékeink, a sok visszaszorított, lekötött vágyunk... óh akkor e templom csendje betelnék sut-togó panasszal, fájó sóhajtással, elcsukló zokogással! Mert kö-zülünk kinek ne volnának titkos fájdalmai, el nem sirt könnyei, ki előtt nem sötét a múlt... aggasztó a jövő... s ki ne hor-

dozná a „ma“ golgotás útjának nehéz keresztjét!?... Csaknem mindannyian, hisz életünk e világ országútjára felrajzolódott kereszt... Életünket pihentetni, keresztünk terhét letenni... Te elődbe hoztuk édes Atyánk!

Kérünk, ne fordítsd el előlünk jóságos arcodat... Ne vond meg tőlünk a vigasz esőjét, melynek cseppjeit bűnösre ép úgy, mint ártatlanra egyaránt hullatod. S ha száműz minket a kietlen világ, e templom csendjében adj nekünk egy parányi kis zugot, hol elsirhatjuk titkos könnyeinket, hol elrejtőzhetünk a világ bántó zaja elől... hol levethetjük a világ szerinti bűnös élet öltözékeit s felvehetjük ama tündöklő, hófehér ruhát. S tüzdeld tele hitvilágunk kietlen sötét éjszakáját a reménység csillagaival, hogy tövises életútunkon botorkálás nélkül járhasunk. Aztán add megértenünk Atyánk, hogy nem minden bántalom... nem minden tövis vérzi meg lábunkat s nem minden könny égeti arcunkat... Mert vannak könnyek, amelyek minél forróbbak, annál vigasztalóbbak... vannak bántalmak, amelyek után boldogan tartjuk arculcsapásra a másik arcunkat is... s vannak szenvedések, melyeknek tisztító tüze után, mint fürdőből tisztán, hófehéren... lelki kincseink birtokában, felmagasztosulva léphetünk elődbe... örök találkozásra!

E szent találkozás útját hadd egyengesse a mai napon is e lélek-áldozásunk, melynek reményében kérünk, hallgass meg minket Miatyánk! Ámen.

Petrozsény.

Weress Béla.

Halotti ima.

Időnek és örökkévalóságnak Istene, Édesatyánk! Lelkünk a Te lelkedet keresi e pillanatban, hogy — mint megriadt gyermek az édesszülő keblén — Te nálad találjon nyugalmat, a Te irgalmadban. Emlékezetünk, mint felrebbent madár a most feldúlt, egykor áldott, meleg fészekre, úgy tekint vissza a multba. Mennyi boldogságról, mennyi áldásodról tett tanubizonyságot e fészek. Mennyi szent, tavaszi vággyal szárnyalt épültekor a

* Gálfalvi János gagyil elkész temetésén, a templomban.

lélek, milyen gyönyörű volt a dal s milyen puha, színgazdag a sok érzéstől, amelyből finom belseje alakult. Hogy örvendett a nemes apai büszkeség, mikor rendre piciny fiókák tették melegebbé a családi fészket s ártatlan gyermeknevetésben egy-egy újabb dicséret szállott egeid felé. Hogy osztotta szét lelkét közöttük a jó édesapa, mint az önkeblét feltépő pelikán. S minél többet adott lelki kincsekben, annál gazdagabb lett a szeretetnek Általad irt, csodás törvényei alapján. Milyen féltő, boldog repeséssel nézte az első szárnybontogatásokat s milyen tiszta, szívből jövő volt a hála, amelyet az ima, a zsoltár-ének, az igehirdetés kincseiben oltáridra helyezett, jóillatu, drága áldozatként. Lángja nem mardosott fellegetet, nem látzott túl országhatárokon, idegen mezőkre, de csendes lobogásában annál kitartóbb, annál melegebb volt abban a kicsiny körben, amelynek élete volt.

Lelke melegénél, értelme világánál, szavai rábeszélő ékeszólására díszes, új köntösbe öltözik a Te hajlékod, az Úrnak temploma. Új oltárt állít a Te igédnek, felépíti a Te Sionod falait, hogy onnan diadalmasabb sugárkévekben omolhasson a hit, az íge fénye. Lelke betelt a Te prófétád szavával: „Elvész a nép, mely tudomány nélkül való “ s addig küzd, fárad, míg e községben díszes hajléka emelkedik a tanuláshoz, hogy a tudás útján haladva, egy nemesebb élet kapuját találhassa meg a nép, amelynek pásztorául rendelted.

Ő igazán megértette a Te elhívásod s szinte félévszázadon keresztül papja, prófétája, édesapja volt a Te gyülekezetnek. Csak egy kötelességet ismert: a Te elhívásoknak megfelelni; csak egy törvénynek engedelmeskedett: nemesen érző, drága jó szívének. E szív tette gazdaggá életét, e szív váltotta meg sok szenvedéstől s e szív utolsó dobbanása volt az a hid, amely az időből a Te örökkévalóságodba átalvezette.

Bár ólomsúlyként nehezedik reánk az elválás fájdalmas tudata, bár váratlanul jött a Te parancsod, mely őt tőlünk elszólítja, bár emberi mértékkel mérve, emberi igazság szerint úgy gondolkozunk, hogy ő, aki csaknem félévszázadig hirdetője volt igédnek, lankadatlan munkása a Te szőlőskertednek, megérdemelte volna, hogyha rövid ideig is, csendes szemlélődésben gyönyörködjen az útban, amelyet megtett; a munkában, melyet végzett; töredelmes lélekkel megnyugszunk a Te végzésedben, köszönjük az áldást, amelyet neki s általa nekünk adtál.

Adjad, hogy most, amig itt, e szent hajlékban csendesen, néma ajakkal fekszik papi ruhájában, magasztosuljon lelki szemeink előtt szószékké a ravatal s az a sok igazság, szeretet, melegség és ige, amit hirdetett, járja át mégegyszer lelkünket. Lelke érezze meg azt a meleg, oőztatlan részvétet, amelylyel mindnyájan gyászoljuk, annak bizonyosságául, hogy nem hiába hirdette oly sok időn keresztül a Te neved dicsőséget.

Aztán bocsásd el a Te öreg szolgádat arra a magas hegyre, hova oly sokat ment ki másokat vigasztalni. Elszállott lelkét öleld kebledre, fogadd kedvesen a Te hazatérő gyermekedet. Gondviselő kezeddél törüld le a fájó, hulló, érte omló könnyeket; a megsebzett, gyászoló sziveket gyógyítsd meg a Te vigasztalásod drága balzsamával. Szent fiad az Úr Jézus nevében kérünk, hallgass meg könyörgésünkben Miatyánk. Ámen.

Gagy.

Kövári Jakab,
lelkészjelölt.

*Félve, örülve vet az ember és ritkán ismer rá termésében
vetőmagjára.* Cherbuliez.

*

*A dicsőség olyan templom, melyben csak a halottak szel-
lemei vannak.* Sopenhauer.

*

*Tudni csak akkor képes az ember, ha valami uton-módon
imádni képes. Máskülönben tudománya pedantéria és holt kóró.* Carlyle.

*

*Légy kicsiny vagy nagy, nem mehetsz tönkre másképpen
— hacsak magad nem teszed tönkre magad.* Wilde.

*

*Szenvedésem is édes nekem,
Oly iszonyatos az, megsemmisülni.*

Madách.

Legbecsesebb örökségünk.

(Áldozócsütörtökön.)

Ján. XV. 12. „Ez az én parancsolatom, hogy szeressétek egymást, mint én szerettelek titeket“.

„Ez az én parancsolatom, hogy szeressétek egymást, mint én szerettelek titeket“. A válni készülő nagy mesternek, a búcsuzó idvezítőnek a szavai ezek. Közvetlen szavak, a szív- és léleknek tiszta sóhajai, a jelen és jövő mutató táblájának aranybetűi azok, melyeknek értelme, mint bethlehemi csillag a keleti bölcsek előtt, vezető, fénylő szövétnek mindig a szüntelenül jobbat kereső emberiség előtt. Búcsuzni, elválni: ritkán kedves, legtöbbször szomorú és fájó ez; búcsuzni, elválni: egy egész érzelem világnak a feltámadása, megszületése ez. Mennyi tanács, mennyi utasítás, mennyi meghagyás és gyöngéd figyelem nyilatkozik meg a búcsuzásnál egyik felől, míg másik felől egymást érik a kedves és szomorú emlékek — sóhajok az elmúlt időkért és lemondás a be nem telt reményekért. De akár szomorú, akár kedves a múltnak emléke, mindig van a búcsuzásnak, az elválásnak a múltért egy könnye. Azt hiszem mindnyájan ismeritek a búcsuzásnak, az elválásnak érzelmeit, az akkor született gondolatokat, kiejtett szavakat s talán volt egy-egy könnyetek is ilyenkor, hiszen ki nem búcsuzott valaha barátaitól, szülőitől, kedveseitől, avagy ki nem állt valaha koporsó mellett, a sír szélén is örökelválásnak érzelmeivel?

Jézus örökelválásra készül övéitől; csendesen búcsuzik mindentől, hogy mintegy megnyugtatta az előkészület által övéit és önmagát is, könnyebb legyen az elválás és ne villám-

szerü csapással hassanak majd az elválásnak érzelmei és gondolatai. Ezért most a völgyek virágainak, liliomainak, majd a lég madarainak, melyek oly szépen taníták az isteni gondviselést, mondanak búcsut szerető ajkai; most a hegyek enyhetadó lombja és szellője, majd a szent város és ennek fényes temploma; ott fenn a szép Galilea, hol gyermekálmai születtek, itt lenn Judea, hol legemlékezetesebb küzdelmei folytak, hallanak a megváltó szentelt ajkairól egy-egy *Isten hozzád*-ot. Ezekről azonban mind nem tud a világ, nem tudnak még a közvetlen tanítványok sem; titokban megy végbe ez a megváltónak szomorú keblében, csak Isten, ki mindenekezt tud és lát, látja és tudja ezt. Oh minő érzelmek, minő gondolatok rajzoltak keblében!? Talán bánat, szomoruság, hogy itt kell hagyania a bájló természetet, kétségbeesés az emberiség felett, avagy lehet öröm, túlvilági lelkesedés, hogy megtérhet ahhoz, akitől b^ocsáttatott, hogy egy lehet az Atyával, akivel már e földön egy vala.

A tanítványokat még nem készíté el Jézus a végelválásra. De most erre is sor került. Mint jó szülő gyermekének, egymás után adja meg Jézus is tanítványainak utasításait, meghagyásait; nem egyszerre, hanem részletekben fejezve ki, mintegy végrendeletét, végső akaratát. És ilyenemű mondásaiban ragyog az életbölcesség, fénylik az igazság és megdicsőül a szeretet. Mint egy végrendeletet, végső akaratot tekintem én az idvezítőnek tanítványaihoz intézett e szavait: „*ez az én parancsolatom, hogy szeressétek egymást, mint én szerettelek titeket*“. Nem földi kincs, nem világi vagyon, szeretet legyen a ti örökségetek, — mintha mondaná Jézus — szeretet minden dicsőségével és minden megpróbáltatásával. Óh hol van még egy ilyen nagy-lelkű adományozó és hol van még ily kifogyhatatlan örökség?! „*Ez az én parancsolatom, hogy szeressétek egymást, mint én szerettelek titeket*“. E szavak hozzánk is szólnak, Jézusnak ilyenemű végrendelete minket is kötelez, az ő öröksége reánk is átszállott. Jézustól nyert legszebb örökségünk a szeretet. Elmélkedjünk e szent ünnepen ezen *mi legbecsesebb örökségünkről*, mint *amely széppé teszi e világot, előkészíti és biztosítja a jövő életet*.

* * *

Legbecsesebb örökségünk a szeretet, mely széppé teszi e világot. A szeretet Istennek lényege és munkája, Jézusnak élete

és hagyománya, nekünk örökségünk, legbecsesebb kincsünk; lényege ez minden szépnek és dicsőnek s alapja a földi boldogságnak, sőt magának a hitnek és bizalomnak. Évezredek teltek el szomorúan, kétségbeejtően, míg egy Jézus jött, hogy világosságot gyújtson előttünk, mert valóban addig szeretet nélkül sötét, pusztá, sivár volt e világ és élet. Fölösleges ezt példával igazolnom azok előtt, kik ismerik a multak történetének szolgátságát és elnyomatását, az életnek és egyes köröknek, osztályoknak elzárkozottságát, kiváltságát avagy egyeseknek a köreikből való kiléphetés lehetetlenségét. A szeretet volt és ma is egyedül az élet, az út és igazság, mely tárt kaput nyit a tehetség és akarat, a nemes vágyódás és érények előtt.

Szeretet a mi legbecsesebb kincsünk, mely széppé teszi e világot. Szeretettel jelenik meg Isten és alkotja újra az ősz hervadásában és a tél fagyában elpusztult természetet; szeretettel lehel a föld ölére, hogy virágot hozzon a tavasz, madárdalt s örömet keltsen a kikelet és gabonát érleljen a nyár. Szeretettel ragyog végig a nap az égbolton, a hold és csillagok pályájukon s azzal vonul végig az üdítő szellő a határokon. Mi lenne velünk, ha csak egy évre is elmulnék a szeretet a természetből, ha kiesnék az a vágyak és remények életéből? Szeretet köti össze a sziveket és kebleket, ez az alapja a családi élet örömének és boldogságának, a nevelésnek, a vágyak és remények születésének, ez a forrása még amaz áldott, tiszta könnyeknek is, melyeket kedveseink koporsóján, sirján hullatunk. Szeretet dicsőül meg a jótékonyági és emberbaráti intézményekben, sőt maguknak a növényeknek és állatoknak védelmében is. Vegyétek, vegyétek ki a szeretetet a világból és életből s mivé lesz az? Pusztává és sötétté, félelem és rettegéssé, hiszen nincs akkor szépség a természetben, oda a béke és öröm a családi, a nemes vágyódás a társadalmi életben; akkor sirhatnak az árvák és nyomorultak és hiába kopogtat még a koldus is ajtótokon; akkor kegyetlenség és durvaság az ur az emberek, állatok és növények felett, nem biztos az élet, mitsem ér a földi vagy szellemi kincs és hiábavaló a nemes vágyódás, a magasrátörésnek érzete a kēbelben.

Óh! de szeretettel nézzétek mi szép e világ és élet! Mást boldogítunk és mi vagyunk boldogok a boldogításban, mi lelkesülünk, mi nemesedünk, amidőn másokat lelkesíthetünk és nemesíthetünk. Mondjátok meg, eltudnátok-e adni bármilyen

kincsért is a természetben megnyilatkozó szeretetet; feláldoznátok-e a családi, a szülői és gyermeki szeretetet az ég és föld összes kincséért s még csak ama becses könnyeket is, melyeket kedveseitek sirjánál hullathattok, odaadnátok-e még a nap és csillagok ragyogásáért is? . . . Óh nem, ezerszer nem! Hiszen szeretet nélkül nekünk semmit ér e világ és élet, ez a legbecsesebb kincs, ez a mi Jézustól nyert szent örökségünk, egyedül csupán ez az, ami széppé teszi számunkra a világot és életet. Mély belátással, igaz ismerettel, megbecsülhetetlen előre látással mondá hát Jézus: „*ez az én parancsolatom, hogy szeressétek egymást, mint én szerettelek titeket*“.

* * *

Ami legbecsesebb örökségünk, a szeretet, előkészíti a jövő életet. Sőt nemcsak előkészíti, hanem azt biztosítja is. Szépek voltak Jézusnak elvei, gyönyörűek tanításai, magasztosak eszméi, ámde ezek mind semmivé lettek volna, ha ott nem lakik keblében az a végtelen szeretet, amely forrása volt összes erényeinek, erejének, bölcsességének és tetteinek. Mert higyjétek el, semmit ér a legszebb tanítás is, ha nincs meg annak gyakorlati becse, ha nincs meg annak az élet átalakítására, a szív, lélek, értelem és akarat nemesítésére a hatása. Sőt egyedül csakis az a tanítás a helyes, az igaz, mely a tiszta, az önzetlen szeretet forrásából meríti táplálékát, hisz az apostol szerint is: „*ha szeretet nincsen énbennem, csak zengő érc és pengő cimbalom vagyok*“, ha szeretet nincsen énbennem, akkor én teljességgel semmi vagyok. Mit ér nekem a legszebb festmény is, ha nem sugárzik le róla a szeretet, ha nincs benne az alkotó lélek szeretetének ereje és bölcsessége? Futó felleg az, mely nem hagy nyomot maga után. Mit ér a legszebb zene, ha nincs benne a zenésznek egész lelke, szeretetének, sőt rajongásának teljes összessége? Virág az, melynek nincsen illata; fa, amelynek lehullott lombkoronája; távoli csillag, amelynek alig van e földre és életre befolyása. Jézus tanításának s minden eszméjének a szeretet biztosító örökéletét; az életben, a gyakorlatban megnyilatkozó az a szeretet, mely sziveket, lelkeket hódított meg. A szeretet, kizárólag csakis a szeretet biztosító az ő föltámadását, sőt mennybemenetelét és ez biztosítja az ő örökéletét is a szivek- és lelkekben, e földön és az egekben, az embereknél és Istennél.

A multnak voltak nagy emberei, kiváló alakjai, hitnek, tudománynak és önzetlenségnek martirjai. Hadvezérek neveit rég elfeledte a világ, de ezek ma is élnek s élni fognak késő századok múlva is. Igen, mert a hadvezér parancsból lépett talán diadalról-diadalra s vérfolyó jelezte útja irányát, de a hitnek, a tudománynak embereit az igazságnak, az emberiség boldogításának szeretete vezette s az ilyeneknek emléke élni fog a messze jövőben is, élni a szivek és lelkek bensejében, hála koszorúval övezetten. A vallásalapítóknak jövő életet biztosított a tiszta, egyszerű, idvezítő hit iránti rajongó szeretetük, a nagy hazafiaknak az ők lángoló, önfeláldozásig menő honszerelmük. Egy Luther, Kálvin és Dávid Ferenc örök élete nem a hit, a vallás szerelmében gyökerezik-e? Napoleont, Kossuthot nem ideális honszerelmük élteti-e a lelkekben? De igen, afiai. Egyedül csakis a szeretet készíti elő és biztosíthatja a jövő életet itt a földön és az egekben is. Avagy ti azt hiszitek, hogy Isten a szeretetnélküli kebleket is befogadja örök hajlékába, hogy a durvaságot, irigységet és nemtelen indulatokat együvé engedi a szent érzelmekkel? Óh nem! Távoly legyen tőlünk még csak feltételezni is az igazságos Istenről. *A konkoly együtt nő a tiszta búzával az aratásig, de akkor majd összegyűjtetik és elégettetik.*

A szülőnek jövő életét nem szépsége, nem vagyona, hanem önfeláldozó szeretete biztosítja a gyermekek szívében, a nemes lelkek iránti hálát e lelkek szeretete szüli a keblekben. Igen! Egyedül a szeretet az, mely utat készít a jelenben s életet készít a jövőben. Gondolkodjatok, elmélkedjétek hát erről s Jézusnak, ki gondoskodni akart jelenetekről és jövőtökről, vegyétek szívetekre szavait, teljesítsétek meghagyásait: „*ez az én parancsolatom, hogy szeressétek egymást, mint én szerettelek titeket*“.

Szülők, férfiak és nők! Szeretet a ti legnagyobb kincsetek; gyermekek! ez a ti legdrágább örökségtek. Szeretet teszi széppé e világot s az készíti elő és biztosítja a jövő életet. És ti mindnyájan élni akartok; élni itt egy szép világban, majd pedig a szivek- és lelkekben, sőt Istennél az egekben; Jézussal intelek azért: „*ez az én parancsolatom, hogy egymást szeressétek*“. Szeressétek úgy, mint Jézus szeretett titeket: rajongással, önfeláldozással, szenvedéseken és dicsőségen, életem és halálom, sőt keresztül az egész örökkévalóságon. És nektek is, nektek

is óh ifjak, kik hitetekről ma vallást teendetek, ez legyen legbecsesebb, legkifogyhatatlanabb örökségtek, hogy úgy szerettek mindenenek, mint Jézus szeret titeket. Ámen.

Kolozsvár.

Csifó Salamon.

A tűrés evangéliuma.

(Pütkösti beszéd.)

Luk. 10—19. A ti béketűréstök által nyeritek meg a ti lelketeket.

Legendát mondok. Egy hatalmas hegy emelkedett föl az országok érintkező pontjából. Tetején a fellegek pihentek. Egykor az Istenek lakóhelye volt, máskor a próféta találkozója Istennel. A látók ide szoktak fölvonulni, de mindenki bámulta, szerette és kereste, mert hatalmas területén éppen úgy díszlett a keménytörzsű tölgy, mint a növésben elmaradott tujafenyő; mert található volt rajta árvaleányhaj épp oly biztosan, mint tavaszi gyopár. Egyszer rettenetes földrengés támadott. Városok és falvak, emberek és állatok fejüket veszítve inogtak, szédültek és a hegy összeomlott. Merő rom lett belőle, óriás szakadékokkal. Az életben maradott emberek talán mindent el tudtak volna feledni, de az istenhegyét sehogy. A merészek az omladékok között igyekeztek fölhatolni, de mindhiába. Egyszer a messzelátók egyike csodás hirrel lepte meg a világot. Egy nagy hasadék mélyén szörnyű messzeségben olyan gyémántfényt fedezett fel, amely élesebb minden csillagnál és a nappal vetekedett. Utánna indult nagy merészen, a tudásadta minden készlettel, de nem találta meg, maga pedig oda veszett. Hasonlóan járt egy másik és azóta többen, mert nem vették észre, hogy azt a drága ékszert nem ott keresték, ahol volt, az emberi lélek mélységében. Mert feledték, hogy egyedül és csupán a lélek az, ami kifénylik és messze átsugárzik, minden mélység és minden romok felett.

A kereszténység szent legendájában a halál szörnyű tragédiája után ötven nap és ötven éjjel bolyonganak azok, akik

legközelebb voltak ahoz a legfényesebben surgárzó lélekcsodához és amikor megértették, akkor is azt hitték, hogy alá szállott, pedig onnan emelkedett föl, a lélek mélységéből, ahol a legtökéletesebb isteni fény visszaverődik és megeleveníti a romokat és mozgásba hozza az élettelenek hitt elemeket.

Bámulva gondolkodom arra a pünköshti jelenetre, melyet a kereszténység életében elsőnek mondanak s amelyről az írások azt állítják, hogy minden nyelvet megindított, hogy háromezret megkeresztelkedésre bátorított, de tudom, hogy ez csak egy tünemény, abban a beláthatlan nagy lélekbirodalomban, amelyet Isten lelke táplál fényével és melegével.

Lenni kell halálnak és összeomlásnak, pusztulásnak és nagy csalódásnak, mert csak azután következik be az igazi újraszületés, a tökéletesség felé elindulás.

Tudom, k. ai, hogy ti az életre, a minden napra, a kenyérre és a ruházatra, a rossz emberekre és a pusztító viharokra gondoltok. Vallom, hogy a testtől, a mindennaptól nem szakíthatjuk el magunkat úgy, mintha ezek nem is volnának, de vallom, hogy nekünk is megadatott feljutni a Nebohegyére, oda, ahol a látók szoktak lakozni. Nekem minden ilyen dilemma alkalmával eszembe jut Jézus figyelmeztetése: ne gondoljatok a holnapi napra, minden nap gondot visel önmagáról, gondoljatok inkább a ti lelketekre, avagy nem sokkal drágább-e a lélek, hogynem a test.

A lélek. Hát mi is a lélek? Hol van az? Keressük és nem találjuk meg, amíg eszünkbe nem vesszük Jézus intését: a ti béketűréstek által nyeritek meg a ti lelketeket. Ezt én úgy értelmezem, hogy csak a léleknek adatott, hogy tűrni és szenvedni megtanítsa. Akinek erős lelke van, azzal megtörténik, hogy ha ma közönséges halandó módjára megtagadta az igazságot, majd, talán ötven nap múlva, mint Péter, vagy harminc esztendő múlva, mint Jézus, vagy mint Gautanea a Budha, megtalálja saját lelkét, és az őt minden igazságra elvezérli.

Mert kétféle igazság van: isteni és tökéletes, emberi és tökéletlen. Az ember mindig a maga mértékével mér, emberileg, s ez okoz annyi fájdalmat, szenvedést, romlást és háborút. Az erős erővel, a hamis hamissággal, a csalfa csalással, a becsületes becsülettel és a lélek szerint élő és gondolkozó lelkiismerettel.

Mi következik ebből, az, hogy a lelkiismeretes hátrányt,

sérelmet és kárt szenved, mert ő a létért folyó küzdelmet az egyenlőség, a tisztesség és a szeretet törvényei szerint akarja folytatni és diadalra juttatni. Az, hogy egyik része az emberiségnek mindig szenvedni, béketűrésben évelődni látszik, míg a többi boldogan élvez. Téved ai, mindenki, aki így ítéli meg az életet és a boldogságot.

Lehet, hogy talán én sokat adok a lélekszerinti életre, de én úgy itélem meg, hogy jobb nekem egy nap Istennel, hogyszem ezer nélküle, mert amikor én lélekben fölemelkedhetek ahhoz a tökéletes fényességhez, amelyből ezer sugár árad szét a lelkekre és a lelkekre, én boldog vagyok, éppen mint mikor az a tökéletes lélek az ő sugárát egy kis csecsemő szép tiszta szeméből felém ragyogtatja. Ő, a kis medium, mit sem tud róla, ámbár bájosan mosolyog, de az én lelkem megérzi annak a szent léleknek a csókját, amely a kis csecsemők szemébe rejtette el a maga nagy bölcsességét. Könnyű volna egy cinikus kritikusknak azt mondani, hogy én csalódásban ringatom magamat, mert hisz az a kis gyermek semmi más egy parányi, értéktelen hústömegnél. Ám, legyen neki az ő tudása szerint, de én lelkemmel ott látom abban a kis testben azt a fényeskedő gyémántszemet, amely ebből a mély omladékból a bölcsék szemébe sugárzott és tovább megyek utánna és vallom s hirdetem, hogy ezek a tiszta lelkek fogják megváltani ezt a rombadölt világot. Hirdetem Jézussal, amíg nem lesztek olyanok, mint e kis gyermek, nem mentek be a mennyországba.

Pedig nekünk oda el kell jutni itt és most, mert nekünk ez a föld van részül adva. Ez a mi paradicsomunk, ha úgy akarjuk és poklunk is, ha csak göröngyei között keresgéljük a gyémántot, amely lelkünkbe adatott.

Nehéz, s talán lehetetlen is eljutni a kitűzött célhoz? Nem, ha békességes türéssel látjuk el magunkat. Nem, ha nyitott szemmel megyünk a magunk útján. Nem, ha mindenki a maga útját járja és a rábizottakban sáfárkodik igaz hűséggel és mindig előre és mindig fölebb, oda, ahol a lelkek megszentelődnek és megtisztulnak az emberszeretet, az istenkeresés szent hevületében.

HigyjeteK afiai és bizzatok, mert a ti békességes türésték által nyeritek meg a ti lelketeket. Ámen.

Kolozsvár.

Dr. Boros György.

Pünköst ünnepén.

Luk. 24., 49. „Én elküldöm titeket az én Atyámnak ígéretét; ti pedig maradjatok Jeruzsálem városában, míg nem felruháztatok mennyei erővel“.

„Én elküldöm titeket az én Atyámnak ígéretét s felruháztatok mennyei erővel, — mondá Jézus s elhagyá tanítványait. És azután elmúlt kilenc nap nagy szomorúságban, imádkozásban. Az angyali vigasztalás megbátorítá ugyan a csüggedt lelkeket, de a kilenc hosszú nap égő várakozása újra erős próbára tette őket. Nap mult nap után és a lélek még mindig nem szállott alá. Jézus követőinek kicsiny serege meg oszladozni kezd, mint a pásztor nélküli nyáj; az ellenség diadalát üli s örvendezve mondogatja: most már vége van mindennek! S a csüggeteg lelkek is úgy látják, hogy most már vége mindennek.

És még sincs vége! A tanítványok hite nem ingadozik. Kiegészítik az áruló Judás helyét és várják türelemmel az ígért teljesülését. Jézus ígérete szent; annak teljesülnie kell. Nem fogja őket árvákkul hagyni, mert hiszen nagy feladat áll előttük, amely megoldandó: tanubizonyságaivá lenni Jézus tanítványának a föld mind végső határáig.

És lőn, hogy „mikor a pünköst napja eljött volna, valának mindnyájan egy akarattal együtt. Akkor nagy hirtelenséggel lőn az égből, mint egy sebesen zúgó szélnek zendülése, mely eltölté az egész házat, amelyben ülnek vala. És látának kettős tüzes nyelveket és üte mindenikre azok közül. Megtelének pedig mindnyájan szentlélekkel“. A hit diadalmaskodott, a reménység nem szégyenült meg. Betölt az ígért: most már előre: Isten országává tenni a világot.

Minek mondjam tovább. Ismeretes mindenikünk előtt a történet: az első tanubizonyság tétetett Jeruzsálemben, azután egész Judeában, Samariában és a föld mind végső határáig.

Hosszu sorozata a küzdelmeknek; feláldozása nyugalomnak, vérnek, életnek; kereszt, megkövezés, máglya, de a léleknek utját nem zárhatja el semmi erőszak, semmi sötétség, semmi gonoszság. Halad diadalról-diadalra s ha láncot vernek reá: lerázza; ha emberi falálmányokkal akarják elhomályosítani: felragyogtatja világát újra, mint az égő nap, hogy világosságot, életet támasszon a földnek mind végső határáig. Az Urnak lelke él, azt meg nem ölhették s a diadalmas ellenségnek rettegetve kell látnia, hogy az a győzedelmes, akit megölni gondolt.

Diadalmas pünköszt! Nagy napja az Isten lelke hatalmának! téged ünneplünk ma! De ünneplésünk nem a teljes boldogság ünnepe. Szomorúan látjuk a csüggeteg, az oszladozó hiveket; egyházunk vérző sebeit s halljuk felhangzani régi ellenségünk diadalkiáltását megrongált, omladozó falaink körül.

Hát nem él, nem hat többé Istennek lelke, hogy így bomladozunk és egyházunk, hitünk diadala helyett, annak vereségét kell látnunk? Hát régi ellenségünk valóban győzedelmeskedhetik felettünk? Sajnos, ezt kell látnunk s éreznünk mindaddig, míg át nem megyünk a megpróbáltatás napjain s úgy nem tudunk könyörögni, hinni és remélni, mint ama tizenkettő. Nekünk is meg kell bizonyítani hitünket, állhatatosságunkat, mint őnekiek s csak ha a próbát diadalmasan kiállottuk, akkor vehetjük a léleknek ama csodálatos és mindenekre elégséges erejét.

S a megpróbáltatás napjai még nem teltek volna el? Nem! De nem az Úr miatt, hanem mi magunk miatt. Olvassátok csak a szentírást: a tanítványok *„mind egyetemben foglalatosak valának az imádkozásban és a könyörgésekben“* és ama tizedik napon *„mindnyájan egy akarattal együtt valának“* és pedig bizonyára nemcsak az apostolok, hanem a többi hivek is és pedig bizonyára nem tétlen reménykedések vagy kétségbeesések között, hanem imádkozások és könyörgések között.

S mi hogyan vagyunk? Egyetemben, egy akarattal együtt vagyunk-e? Együtt vannak-e az egyháziak és világiak? Együtt van-e a lelkipásztor hiveivel? S együtt vagyunk-e mindnyájan, foglalatosak lévén buzgó imádságokban és könyörgésekben? Hol van az a keresztényi, evangéliumi, szeretetteljes, hívő egység közöttünk? Bizony igen kevés helyen — talán sehol. Egyházkormányzó világi elemünk csak a lelkészeket ösztönzi, azoknak osztogatja a lanácsokat, de maga az egyházmegmentés, megtartás nem csupán adminisztráció, hanem lélekben, hitben,

erkölcsi jó példaadásban s áldozatkészségben álló munkájából még csak imitt-amott és csak immel-ámmal veszi ki a részét. Presbiteriumaink csupa adminisztratív testületekké váltak s nem a „*presbiter-episkopusok*“ testületei többé. Lelkipásztorok és gyülekezetek között nincs meg, vagy csak ritka helyen van meg a lélekben és szeretetben összeforrás s a pásztor nem tud nyája nyelvén és a nyáj nem hallgat pásztor szavára.

De talán a pásztorok megértik egymást s közöttük meg van az apostoli egység? Ha meg volna, nem hangoznának fel a kicsinylő megjegyzések, amint elég gyakran felhangzanak. Talán akarunk valami jót, üdvöst tenni, de egymást megérteni, egymással összeforralni még mindig nem tudunk. Különböző vagy eltérő hittani álláspontok, partikularizmus, hiuskodások, fölényeskedések még mindig elválasztanak egymástól s ha tanácskozunk is sok mindenről: a kivitel megbukik az egység hiánya miatt.

Ebben rejlik a mi, még mindig tartó megpróbáltatásaink titka s míg mindnyájan egy akarattal nem tudunk egyesülni, addig egyházunk sebei be nem gyógyulnak, megromlott erősségei fel nem épülnek s ellenségeink diadalkiáltása el nem hallgat.

Egyesülnünk kellene; egy akarattal kellene lennünk s akkor kitöltetnék mireánk is a szentlélek titkos ereje. De mi ronthatná la közöttünk az elválasztó korlátokat s mi egyesíthetne egy akarattal való munkára? Az, ami egyesítette az apostolokat: az egyetemben való imádkozás és könyörgés. Ha nem szégyelnők lélekből imádkozni s ha a könyörgés együttesen szólana fel lelkünkben Istenhez: az az imádság és könyörgés összeolvasztaná lelkünket hitben, szeretetben, szent akaratban, lankadatlan munkában; s akkor majd mi is meghallanók a sebesen zúgó szélnek zendülését: éreznők, hogy megteltünk mindnyájan szentlélekkel; tudnánk szólni minden lélekhez a maga nyelvén s volna bátorságunk hirdetni Istennek nagyságos dolgait minden helyen és időben; régi és makacs ellenségeink pedig megverelve, megszegyenülve térnének ki előlünk s vonulnának vissza.

Tanitsón azért e pünköszi ünnep keresztényi, apostoli egységre, egyező akaratra, hogy megértvén egymást, Isten kitöltesse reánk is lelkének világosító, megerősítő, megszentelő és jóra vezérlő erejét. Ámen.

Fiátfalva.

Geréb Zsigmond.

A vagyon.

Mt. 19. 21-22.

Amint pedig haladának az úton, a Mester meg a tanítványok, ime közeledik hozzájuk egy ifjú és megkérdezi: „Jó Mester, mi jót cselekedjem, hogy örök életet nyerjek?” Jézus erre így hagyakozott neki: „Tartsd meg a parancsolatokat.” „Ne ölj, ne paráználkodj, ne lopj, hamis vallomást ne tégy, tiszteld atyádat és anyádat, szeresd felebarátodat úgy, mint magadat.” Akkor az ifjú azt felelte: Ime, ezeket mostanig megtartottam, tehát vajjon mi fogyatkozás van még bennem? Mondotta pedig Jézus: „Ha tökéletes akarsz lenni, eredj, add el vagyonodat és oszd ki a szegényeknek és kincsed lesz a mennyben, kincsed lesz a lelkek tökéletesedésében, jer, és kövess engem.”

*

A sok-sok népből és embertömegeből, mint összehuzódik ide egy pár hívő a templomi szót hallgatni, vagy imádkozni... míg künn a nagy világban folyik a küzdés, paráználkodás, lopás, öldöklés, hamisság, szeretetlenség... Aztán!... gyűjtik a vagyont...! Az a megvető hang és lenéző mosoly, mellyel illetik Jézusnak vagyonra vonatkozó kijelentéseit, e lekicsinylés mélyen lelkembe tapos és megérezem, hogy ezek nem tudják mit cselekesznek. Titeket tehát, kik ide huzódtatok néhány pillanatra, tanukul küldelek ki a nagy világba és mondjátok el azoknak, akik nem jöltek el, hogy ne féljenek, mert Jézus nem kívánta elprédálni a vagyont, hanem újra idézem az ő meghagyását: — ... Amint a gazdag ifjú megkérdezé: „Mes-

ter, mit cselekedjem az örök élet elnyeréséért“, Jézus így felelt: Tartsd meg a parancsolatokat. — Kérdem most, van-e közületek, vagy azok közül, akik nem jöttek el, csak egy is, aki ezeket a parancsolatokat mind megtartotta? Feleljetek önmagatoknak. A gazdag ifjú, emlékeztek, így felel: „mindezeket megtartottam“, — de érzi, hogy van azért még fogyatkozás benne és várja Jézusnak új tanácsát. Jézus pedig tovább felel: „Ha mindezeket megtartottad, örökéletű lehetsz.“ . . . Halljátok? . . . Ne féljetek ti földi kincskeresők, ti vagyongyűjtők, az örökélet tiétek lehet, csak tartsátok meg a parancsolatokat. Az örök élet valamelyes sorsa tiétek is lehet — igen! . . . De . . . de még más az életút . . . más Istennek útja, — a lelki út — a cél, a porszem, a lég, a múzeumokban el-tett mumiák, a lélek, vagy talán a szellem örökéletű lehet és ti is úgy gondoljátok, hogy az is. Ellenben a Mester tovább folytatja, — ha mindezeket megtartottad? — jó! de „ha tökéletes akarsz lenni,“ akkor eredj, add el vagyonodat, — add a szegényeknek! Ugy van! ha tökéletes vágysz lenni, — eredj, szabadítsd meg magadat a vagyonodtól. Az ifjú pedig e beszédek már nem értette és elszomorodva eltávozott.

*

Ne távozzatok még, ne szomorodjatok ti is el, hanem inkább elmélkedjete e beszédeken együtt vélem, hogy aztán elmondhassátok a künnt vagyonért öldöklőknek, vagyonért paráználkodóknak, vagyonért tanuskodóknak, vagyonért szüleiket tisztelőknak, vagyonért embertársaikat szeretőknek, hogy nem a vagyonban van a baj, hanem a tökéletesedés hijjában, a baj ő bennük vagyon. Az ő maguknak élő testükben, lelkükben, számító, önző életükben, mert némelyek elfajulásukban még saját gyermekük — rokonukat sem támogatják előhaladásukban és igyekezetükben. Nem a vagyonban van a baj, hanem a parancsolatoknak meg nem tartásában és mit mondjak még, a tökéletesedési vágnak teljes hiányában. Nem a vagyonban van a baj! A vagyonért nem kell öldökölni, paráználkodni, lopni. Nem a vagyonért kell tisztelni, szeretni. Nem a vagyonért kell élni, hanem a parancsolatokat önzetlenül, önként, érdek nélkül, igaz szívből teljesíteni és a vagyont így megtartani, ha örökéletű akarsz lenni . . .

Mégis! Ha mégis hivatásunkat akarjuk betölteni. Ugy

értem, emberi magasztos hivatásunkat, akkor tökéletesedni kívánunk, amely tökéletesedés lelki, szellemi emelkedettségben áll; lelkünknek, szellemünknek megtisztulásában, tisztánlátásában. Ha ezt akarjuk elérni, akkor valami baj mégis van a vagyonnal . . .

A vagyon, a pénz leköt, elbűvöl, csábít. A nagy pénzemberek lelke rideg számoló cédula lesz rendre-rendre. Valami ház, palota, bank vagy tőzsde épp úgy bűvöli a pénzember lelkét, mint éhező szegényt a pékműhely illata, vágy szálló darazsak a méz. Az elfelejti vagyonéhes lelkével embertársait segíteni és ha nem öl, nem lop, nem paráználkodik, talán szereti apját, anyját, de nem szereti embertársait, embertestvéreit, aki duskálódik, kinek javai vannak raktározva, élete szükségletét jóval meghaladva. Ki gyűjti egymásra kapzsitehetetlenül, miközben nem gondol sem Istenre, sem embertársi szeretetre. Fel kell ébreszteni tehát az embernek önlelkét a pusztá rideg vagyonhajhászástól. Fel kell ocsudni a mai világ vagyon-erkölcséből, hol mindenkinek szelleme át van hatva a gazdagodási vágytól. Ez áll, mint cél lelki szemei előtt és ennek zászlójával harcolja életét. Küzd. Marakodik, hogy minél több legyen, aztán, hogy másnak mi lesz? mással mi történik, az nem jön számításba. Pedig legalább a parancsolatokat kellene megtartani, mely nélkül haladó társadalmi élet nem is lehet . . . Hol van még a tökéletesedési vágy, a szellemi emelkedettség, vagy Jézus első és utolsó egy parancsolata, melyet nem lehet csengő aranyak között meglelni, hanem csak az embertársainkkal való közös előhaladásban, segítségben . . . Jajj, ezt csak tiszta szerető egyéniséggel lehet elérni.

Értsétek jól meg testvérek! hiszen mi a vagyon? Földön megfogható tárgy. Tárgy, mely ha mindenkinek egyformán volna, megszűnnék érték lenni. Egy tárgy, amelyért testünket fenntarthatjuk, de lelket bele nem vásárolhatunk véle. Ez a tárgy, amelyet az emberek nagyobb százaléka halmoz, halmoz ész nélkül szüntelen, hogy aztán martalékul essék az utódok munkátlanságának. Nem az a vagyon, melyből annyi van, hogy abból meg lehet élni, hanem az, amit nélkülözni tudunk. A vagyon legtöbbször olyan kincs, amelyhez legtöbb szenny, bűn és alattomoság tapad, mely hányszor összeroppan a sors által elnyomottak kikényszerített bosszúvágyában. A lelketlen, tehetetlen vagyon saját tulajdonosát átkozza, marja. Ezért

mondja Jézus: „add el vagyonodat és oszdd ki a szegényeknek,” hogy ne foglalja el az lelkednek minden vágyát. Életcélodat ne a vagyon képezze, hanem a tökéletesedés, előhaladás, fejlődés embertársaiddal együtt, szeretettel. Ahol a szívünk, ott a kincsünk.

Használd a vagyont lelkednek művelésére, de nemcsak önmagadnak, hanem másokat is segíts arra. Lásd meg a szegényt, szükölködőt, kinek nem jut élete fenntartásánál többre. Lásd meg, hogy annak is juttass tökéletesedésére, aki lelki-szegény, aki elnyomott és ha ezeket nem látod meg, akkor jobb, ha széosztod a vagyont a szegényeknek, legalább saját lelked megmentésére. Angol és amerikai gyárakban nem könyöradománnyal segítenek az embereken, mely ingyenélésre, koldulásra vezetne, hanem nyújtanak munkát, élelmet és kulturális szórakozást, iskolázást; kiket vagyontalanságuk gátol előhaladásukban. Légy a társadalom segítségére ahelyett, hogy mások előtt a vagyont elkapkodnád, mert a mások szájából elkapkodott vagyon, vagy a mások szabad élete árán megszerzett tőke sértő nyomot hagy a társadalom lelkén és megelégedettség helyett irigy gyűlöletet szít a vagyon birtokosai ellen. Látjátok, ezért tömörül gyakran táborokba az élni nehezen tudó embereknek sokasága. Így válik osztálygyűlöletté — kommunizmussá előbb-utóbb.

Végül pedig a tökéletesedésnek alapfokai az Isten- és emberszeretet. Ne oszdd ki vagyonodat és ne dobd ki senki közé, hanem annak minden cseppjével Isten- és emberszeretetet igyekezz előmozdítani. Így válik a te lelked és másoké is tökéletesebbé, a példaadással. Egyéniséged megbecsültté. Életed és mások szerencsétlensége is boldogsággá, gyümölcsözővé, és a társadalomnak hasznossá és nem gyűlöletessé.

* * *

Mi tehát a cél? Kérdem! Az, hogy a vagyon ne egy rideg építő kő legyen kezetekben, amelyből piramisokat építsetek temetőül, hanem egy eszköz a szeretet elhintésére, mely a fejlődést és a lelkek tisztulását, emelkedését növeli ki önmagából. Ne tévesszétek meg önmagatokat, a vagyon nem a ti érdemetek, hanem a sorsnak szerencsejátéka, mely egy nap nekem, másnap neked juttat. Ki ma gazdag, holnap koldus lehet. Ime, menjetek és mondjátok el majd a gazdag ifjúnak,

hogy mi az, amit a mestere kívánt tökéletessé tevéséhez! Tart-
sátok meg a parancsolatokat és műveltségeket, vagyonotokat,
meg lelketeket ne a vagyongyűjtés szolgálatába állítsátok, ha-
nem a vagyont állítsátok a szeretet, a lélek tökéletesítése szol-
gálatába és akkor felemelt fejjel követhetitek Jézust. Ámen.

Bordos.

Barabás Béla.

A mi életünk iskolája.

119. Zsoltár 71., 92. v. „Jó nekem, hogy megaláztál azért, hogy
megtanuljam a te rendeléseidet.

Ha nem a te törvényed lett volna
az én gyönyörűségem, akkor elvesztem
volna az én nyomoruságomban”.

Talán sohasem vártuk lázasabban, türelmetlenebbül az
élet megújulását, a kikeletet, mint ebben az esztendőben. Sze-
münk sóvárogva kémleli a titokzatos jövődőt, tekintetünk szinte
issza a távolságot, a rejtelmek ködét, amely előlünk azt elta-
karja. Minden kis változásból, életünk jelentéktelen, hétköznapi
eseményeiből, magános órák elmélkedéseiből, éjszakánk ál-
maiból, a napsugarakból, lelkünk áhítatából, vallásunk eszmé-
nyeiből mintha mind láthatatlan aranyszálakat fonnánk, melyek-
ből egy szebb jövődő szép szőnyegét szőjjük.

Néha összebogozódnak életünk fonalának szálai s ha
ilyenkor istenkáromló lélekkel, erőszakkal próbáljuk szétválasz-
tani, szertefoszlanak s csak a fájdalom, szenvedés csepüi ma-
radnak kezünkben, lelkünkben. Isten ugy teremtette az embert,
hogy szépen, szeretettel görgesse élete fonalát; harag, gyűlölet,
káromlás megsemmisítik ezt az isteni, szent adományt.

Máskor, amikor már éppen kibontakozott lelkünkben egy
eszményi valóság képe, amikor legszebben látjuk körvonalait;
durva, idegen kezek akkor nyulnak ismét életünkbe, tépik össze
legszebb álmait, oltják ki legmesszebb világító fényeit s hagy-
nak mindnyájunkat fájdalomban, sötétségben, gyászos, kinzó
árvaságban. Hány ifjú lélekben virágzott 1914-ben a szerelem,

a jövő reménységének áldott, szép virága. Hány ifjui szivfonta lelkében jövő tervek szines aranyfonalait, álmodott csendes, puha, kis fészekről, amelyet majd párjával épít daloló jókedvvel, istenbenbizással — és ha most megkérdeném csak e gyülekezetben is, hány vált belőlük valóra; — milyen kevés! — volna rá a felelet s az a kevés is mennyi megpróbáltatáson kellett átmenjen, amig odajutott.

Hány édesanyai könny, mennyi szülői fájdalom, mennyi tengerbánat járt esztendőkön keresztül a halál nyomában, milyen nagy gyászmenet nőtt ennek a csontos kaszásnak kévekötéiből. Sokan még most, másfél évtized múlva is járják messze, idegen mezőkön a halál tarlóját, amint nemrégén olvashattuk egyik napilapból.

És itthon is minden év mennyi megpróbáltatást, mennyi kiábrándulást hozott magával valláserkölcsi, faji s gazdasági életünkben egyaránt? Lelkünknek mennyi szép reménységfonalát tépte szét az esztendők múlása? Hány tavasz csalt meg már mindnyájunkat virágzásával? Hány szépen hangzó jelszó vált ködfelhővé a feléje való közeledéskor s mennyi könny, mennyi veritékcsepp hullott hiába a szikkadt, szomjas barázdákba.

Városok utcáin, utcasarkain rongyos, kiasszott arcu emberek állanak, hogy áruba bocsássák a legdrágább kincset, királyi koronák legértékesebb diadémját: az emberi munkaerőt s tétlenségre kárhoztatva kell szemléljék, hogy ez a fejedelmi kincs — kereslet híján — mint siklik a mélybe apró bűnök kis sikátorjain.

Magtárban, pincékben ott halmozódik a föld termése, a gyöngyszemü búza, a mosolygó gyümölcs. Gazdájuk könnybe-lábadt szemmel, aggódva járja tekintetével a zöldülő vetést, az ugart, a virágzó szőlőtőkét s aggódva kérdi: érdemes-e tovább folytatni ezt a világteremtésekor megkezdett, szakadatlan körforgást: a szántást, vetést, aratást? Érdemes-e ismét a munka himnuszára hangolni lelkét, ritmusába beletörni testét, hozzákötnie életét a zsenge buzaszálhoz, ha az édes anyaföldnek ez a legszentebb üzenete is cserbenhagyja, ha nem tudja a buza szinaranyát tisztos áron az élet aprópénzévé váltani?

Csoda-e, ha itthagya az ősi rögöt, ősi házat s az örök emberi reménység koldustarisnyájával a képzelet koronájáért elhagyja ezt a földet, hol számára csak halált susog az erdő, hiábavaló reményektől duzzad a tavasz, fájdalmat zizeg a ka-

lásztenger, tompító mámorról beszél a szőlőhegy s csupán sirt jelent még az aranybánya is?

Csoda-e, hogy a Fekete-tengertől a Csendes-óceán tulsó határáig erdélyi életeket dobál az életsors? Csoda-e, hogy sokan megváltóként várják a tavaszt s ha sokan már az élet új tavaszában sem hisznek?

Sokszor állok meg én is így összoszorított ajakkal, keserű lélekkel nézve farkas-szemet a jövővel, amikor az erdélyi sorsot, jövőt nézem és élem, különösen amikor Erdély ifjusugának életsorsát fontolgom.

S ilyenkor, amikor legmagasabbra hágott a fájdalom, amikor ködbevész a jövő horizontja, egy zsoltárban nyugszik meg a lelkem. Valamikor nagy megpróbáltatások után új, diadalmas életbekapáskor hagyhatta el a zsoltáros király ajakát: „Jó nekem, hogy megaláztál, azért, hogy megtanuljam a te rendeléseidet. Ha nem a te törvényed lett volna az én gyönyörűségem, elvesztem volna az én nyomoruságomban”.

Olyan szép, megnyugtató ez a vigasztalás, mint nehéz vihar után az ég alján feltűnő szivárvány. Szinte érzik benne a könnyek permetege, de a fájdalom felhőjén áttört már a diadalmas élet napsugara. Szébb zsoltára nem lehet a mi nehéz életünknek.

A megalázások súlyos megpróbáltatásai több, mint másfél évtizede szakadnak reánk szinte végeláthatatlan folyamatban. A kezdetét már szinte elfeledtük, sokan nem is emlékezhetnek rája. Sokan csak úgy belenőtünk, beleszülettünk. Végét, határát, irányát még a legélesebb tekintetek sem láthatják. Vezetet még tovább is, még nagyobb megpróbáltatásokba, vagy talán a nagy katarzishoz, megtisztulásnak ez a legutolsó, nagy állomása, legforróbb tisztítótüze; ki tudná megmondani? Ez a jövő kérdése, miről csak Isten keze vonhatja félre a fátylat, amikor jelenné érik a jövő. Ezt a pontot a mi emberi elménkkel ugyis hiába ostromoljuk. Nekünk be kell érünk a zsoltáriró vallomásával: „Jó nekem, hogy megaláztál, hogy megtanuljam a te rendeléseidet”.

S ez a tanulás megér minden áldozatot.

Ki hitte volna másfél évtizeddel ezelőtt, hogy mi megtudunk élni ugyis, ha leteszünk az uralkodásról; ha elmarad mitőlünk a hatalom, kormányzás, ha dédelgetettjeiből mostoha gyermekei leszünk az országnak, ha a hatalom pallosa más kezében villog?

Ezeket mi mind elvesztettük, külsőségek hazug biborrongya nem takarja testünk, nem fedezi bűnünk.

És mégis, mikor azt hittük: mindenünk elveszett, akkor jöttünk rá, hogy mi voltaképpen milyen gazdagok vagyunk. S azóta egy mélyebb, igazabb új élet indult meg, amely a nép lelkéből fakad.

Megtanultuk, hogy igazi kincseket nem messzi, csillogó városok kápráztató lidércfényétől kell várnunk, hanem önlélkünk melegéből, világából kell kitermelnünk. A nép lelke az a szűz őstalaj, amelyből fakad az igazi, mélységes élet. Ott van az anyanyelv gyökere, onnan fakad minden igaz gyöngye. Ott van az igazi művészet alapja. Téli esték csendes magányában himes varottassá válik a leányszivek álma. Asszonykezek alól selymes fonalba fut az élet gondja, pergő orsó mellett. A szövőszék egymásba fonja a színes szálakat s mint himes réten a virág, úgy terem meg Isten legszebb költeménye: a háziszótt.

Ha fájdalom nyila törik bele a szövő leány, legény szivbe, könnybelábbad a szem a bánat felhőjétől vagy öröm tüze gyulki a szemekben, az érzések ezer változatu hurján tündérujjak kezdenek örökszép zenébe és sirva, keseregve vagy örömmel telítve — amint az érzés diktálja — biborajkakon felcsendül a népdal.

Honnan jön? Ki tudná megmondani? Hol fakad? Ki tudná forrását megtalálni „ Szent István király idejéből már megemlítve találjuk, hogy dolgos magyar asszonyok, leányok ezzel fűszerezték a munkát s azóta velünk van; jóban, rosszban vigasztal. nemesít a népdal. Bölcsője ott van, ahonnan a szív legszentebb érzései fakadnak s ezért a zsoltárokkal édestestvérek. Babiloni vizek, Tisza, Maros vagy Olt partján, mindenütt ebben oldódott s oldódik fel a legnagyobb öröm és fájdalom.

Mindezeket a kincseket, népünk ezen igaz értékeit most a nagy megaláztatások után tanultuk meg megbecsülni, értékelni s mint drága, igaz gyöngyöket összeszedni. Most tanultuk meg igazán, hogy Isten rendelése azokat továbbfejleszteni.

S azóta óriás léptekkel haladtunk előre. Leszoktunk az örökös gyámságban levésről, magunk erejéből, magunk lábán kezdünk járni, a mi igaz kincseinkre kezdünk büszkék lenni. Népdalaink ismertek, kedveltek, a művelt világ bármely részében. Az a sok virágkoszoru, fehér őszirózsa, amely a mult

héten a „magyar dalkirály“ * koporsójára hullott, az a fejedelmi pompa, mely hamvait a nagy város fényétől szülőfaluja csendes határáig kísérte; mind annak bizonyosága, hogy nem engedjük porbahullani, de aranykeretbe foglaljuk a mi igaz gyöngyeinket. Himzéseink, varottasaink, első díjat nyertek külföldi kiállítások kényes közönsége előtt. Íróink, zeneszerzőink, színműíróink munkái ismertek, keresettek az egész világon. Gazdasági kiállításaink egy reményteljesebb jövő előhírnökei.

Mindezek az utóbbi évtized eredményei, tíz éves kisebbségi sorsunk legszebb gyümölcsei.

Bátran szólhatunk hát a zsoltáriróval: „Jó nekem, hogy megaláztál azért, hogy megtanuljam a te rendeléseidet“. Megaláztatásunk nélkül talán éppen e legszebb értékeink lettek volna veszendőben.

Azonban, mikor ezekre tekintve, új öröm, bizalom tölti el lelkünk; reménység egy jobb jövő után, ne felejtjük el, a zsoltáriró így folytatja vallomását: „Ha nem a te törvényed lett volna az én gyönyörűségem, akkor elvesztem volna az én nyomoruságomban“.

Csak Isten törvényében bízó nép lehet egy jobb kor istenországának örököse. Nekünk nem lehet más gyönyörűségünk, mint Istennek törvénye.

E törvény bele van írva mélyen mindnyájunknak szíve közepébe. Saját lelkünket sebezük, amikor ellene vétünk. E törvénynek minden betűje arra int, arra figyelmeztet, hogy emberi méltóságunkról soha el ne feledkezzünk, de eszerint cselekedjünk minden dolgainkban.

Ez az isteni törvény jut kifejezésre akkor, mikor a jó és a rossz döntő küzdelmüket vívják lelkünkben s a jó diadalmaskodik. Ez a törvény az az erő, amely megfogja a testvér-gyilkos botját s kézfogásra simítja a bosszu vágya miatt ökölbe-szorított kezét.

Ez a törvény kell, hogy eloszlassa a testvérharc gyűlöletét, kell megszüntesse a széthúzás átkos varázsát. E törvény előtt kell ma meghajolnia minden szivnek, minden dacos, konok homloknak s ebben kell összetalálkoznia minden nemes léleknek. E törvény oltárára kell ma helyeznünk minden kincsünk, szivünk minden szeretetét, agyunk minden gondolatát

* Fráter Loránd.

egy jobb jövődőért. E törvényben kell mély, őszinte bűnbánattal, javulni-vágyással leborulnunk Isten előtt, hogy emelt fővel járassunk embertársaink, fajunk, vallásunk, a történelem ítélőszéke előtt.

Ez a törvény, Istennek törvénye újabb lemondásokat, tiszta céltudatosságot, tiszta szívet, erős hitet követel mi tőlünk. Lemondást minden önző érdekünkről, amely önmagunkat szolgál a köz rovására. Tisztánlátó céltudatosságot, valláserkölcsi öntudatot, mely minden körülmények közt az igazság előtt hajlik meg. Erős hitet, mely rendületlenül bízik fajunk, vallásunk igazságában, jövőjében.

Utunk, végzetünk kálváriákon keresztül hordoz bennünket, emberfeletti megpróbáltatások, szenvedések kálváriáin keresztül. Szükség, inség, nélkülözések keresztjei szegélyezik az utat. Sokszor kell gúnyt, megaláztatást szenvednünk eszményeinkért. A vallástalanság, szeretetlenség, erkölcstelenség hidegétől csapzott sokszor a homlokunk. A közel keleten, a Dnyeszteren túl új mártirokat áldoz az emberi elvakultság a vallásukhoz ragaszkodó keresztényekből. Itthon meginog az ősi rög alattunk, sokszor átokká válik a munka kezünk alatt. És nekünk mégis haladnunk kell! Haladnunk, ha minden poklon keresztül is, mert érezzük: nem céltalan küzdelmünk. Minden elért kicsi eredmény drága nekünk, minden megtett lépésnél öntudatosabban tesszük a vallomást: „Jó nekem, hogy megaláztál azért, hogy megtanuljam a te rendeléseidet“. Minden elért sikernél, minden megmentett kincsünknel áhitattal valljuk a zsoltáros királlyal: „Ha nem a te törvényed lett volna az én gyönyörűségem, akkor elvesztem volna az én nyomorúságomban“.

Egyszer egy történetet hallottam egy művésznek csodás hegedűjéről. (Ezt a történetet valahol olvastam vagy hallottam, forrását nem tudom). Amikor vonójával megszólaltatta a négy húrt, gyönyörű, szivettöltő melódiákat csalt a hangszerből. Messze földről jöttek az emberek, hogy e csodás hangszerben gyönyörködjenek. Aztán egyszer lepattant egy húr s többé nem lehetett pótolni semmivel. Szomoruan hallgatott a hegedű, némán nézte a művész. Úgy pihent sokáig némán, hangtalanul a drága hangszer. Sorba pattogtak a húrok, már csak egy maradt meg rajta. Egyszer egy napon valami különös érzés ragadta meg a

művészt. Felkapta egy húrú, árva hangszerét s szebben, szívet-
tépőbben játszott az egy húron, mint valaha a négyen.

Ez a történet jut eszembe, amikor a mi életünk sorsát látom. A mi hegedünkről is lepattant már a hatalom, kormányzás, gazdagság három erős húrja, csak egy maradt: a hité. Ezen az egy húron kell most úgy játszánunk, hogy belőle a jövő zenéje szólhasson. Játsszunk hát e húron mint az a művész, szívvel-lélekkel, minden nemes, nagy érzéssel. Hátha ez az isteni zene megerősíti akaratumk, valóra váltja imádságunk s elhozza számunkra egy jobb jövőendő szent himnuszát. Ámen.

Alsószentmihály.

Kövári Jakab.

Channing emlékezete.

Ézs. LXI. 1.

Az amerikai unitárizmus nagy prófétájáról és filozófusáról, Channing Vilmosról fogunk megemlékezni ebben az órában, K. T., egy emberről, ezen az Isten igéjének szánt helyen. Kicsinyességekkel, tökéletlenséggel, zürzazarral és tiszavirág-életü okoskodásokkal tele világból jöttünk ide, Istennek eme szent hajlékába, hogyha csak egy rövid óráig is, érintkezésbe kerüljünk egy magasabb, tisztább, tökéletesebb világgal, igyunk az evangélium kristályos vizéből és megtöltsük lelkünket a hit csodálatos eledelével, amely él, ha valaki élt, meg nem éhezik és meg nem szomjuhozik sokáig. S ime szembetaláljuk itt magunkat egy emberrel!

Ember, porból és sárból alkotott földi lény, elvesző homokszem a világmindenség végtelen sivatagában, sárgult fűszál a nagy természet buja avarjában, tovasuhanó árnyék az élet vizeinek hömpölygő áradatán! Van-e gyarlóság, van-e tökéletlenség, van-e bűn, van-e póriasság, amelyre rá ne lehetne mondani: ember a te neved?!

És mégis, minden igaz szépség, minden tökéletes erény, minden szentséges szándék meglátogatja az embert, ha futólag

is, és csak az embert minden teremtmények között! Mint egy éjszakában tovakocsizó utas, kinek arcán át-átsuhan egy-egy lámpa, kivilágított palota-ablak fénye, olyan az emberiség is. Százados, évezredes történelmi arcán át-átsuhan s felderíti a homályos vonásokat Isten áldó mosolyának rá-rávillanó derüje.

„Micsoda az ember ó Uram, hogy megemlékezel róla és az embernek fia, hogy gondod van reá?” Így kiált fel a zsoltáriró. S jön a felelet a századok mélyéről, a Biblia sárgult lapjairól: „Formálta vala az Úr az embert a földnek porából és kebléke élő lelket lehellett”. Por, melyben az élet üteme dobog. Véges semmiség, amelyben a végtelenség megtükrözik. Ez az ember! A világmindenség néma gondolatai, törvényei, ideái, bölcselmei és jajjai kifejezésre találnak a por, a földi ember ajakán. Igaz, elfutó árnyék az ember, de egy csodálatos szépség alakját vetíti, ha csak percre is, a földre. Igaz, porszem az ember, de amint a zúgó szélvész tovasodorja, elfutó pillanatokig a végtelen sivatag mély titkairól dalol. Olyan az ember, mint egy gyermek, aki a vak óriás kezét fogja s nem tudja, melyik vezeti a másikat. Olyan az ember, mint egy felnyilt ajak, amelyen át néma Cyclopsok küldik fel üzenetüket, mint egy rádió, amelybe hatalmas leadók zengik dalaikat. Isten akarata folytán a világmindenség néma gondolatainak szócsöve, visszhangja, dalnoka az ember!

Ám néha lenyüggözi az embert a világ. Láttatok-e telefonközpontot? Ha elromlana a szerkezet s egyszerre tizen, huszan, százan beszélne bele, micsoda zűrzavar lenne az! Nos hát az emberi lélekben is előfordul sokszor, hogy elromlik valami s a világ sok-sok gondolata, ideája és akarata mind-mind egyszerre kíván szólani ezen az egyetlen ajakon át. Egyik a szépségről szeretne beszélni, a másik a rútságot dicsőítené. Egyik az igazságot akarná megmagyarázni, a másik a hamisságot vágnék védelmébe venni. Egyik a végtelenség felé vonzana, míg a másik a föld porát szórná vad és vak forradalomban az ég felé. Hallgattatok-e már rádiót, amelybe egyszerre két-három leadó dalolt? Ilyen néha az emberi lélek. Figyeltétek-e már meg a virágokat? Boldog virágok. Mindeniknek csak egy illata van. A dús természet ózonából, a föld tiszta nedveiből kitermel minden virág egy-egy illatot. Mi lenne, ha az ibolya még a rózsa illatát is akarná s a rezedá még a szegfüét is? Vagy ha akadna olyan botor virág, amely úgy akarna királyné lenni,

hogyan egyszerre sok-sok virág illatát próbálná magából kiontani? Pedig ilyenek sokszor az emberek. Sok-sok ideáját, gondolatát, dalát és illatát engedik magukba a világnak s aztán nem tudják, hogy a sok közül melyiket szólják, melyiket dalolják, melyiket ontsák magukból hamarább. Az emberi történelem válságos korszakai, az időknek ama teljességei, nem azért voltak válságosak, céltalanok és semmibe-futók, mintha nem lettek volna akkor gondolatok és ideák, sőt ellenkezőleg, az volt a terhük és a vesztük, hogy igen sok zengés talált visszhangra bennük.

Ilyenkor küldi el Isten azokat a lánglelkű látókat, vezetőket az emberiséghez, akiket ezen a néven ismer a történelem: a próféták. Hogy rendet teremtsenek a zűrzavarban; hogy a sok gondolat közül kiemeljék és megmagyarázzák azt, amelyik a legfenségesebb; hogy a sok illat közül kiválasszák azt, amelyik a legtisztább; hogy a sok dallam közül dalolják azt, amelyik a legdiadalmasabb dicséret az Istennek és enyhítője az emberi fájdalmaknak; hogy a sok ösvényre hivogató gondolatok közül felmutassanak egy olyan eszmét, amely rávezet az egy keskeny, de biztos útra, Isten útjára, a földi tétovaság ösvényei helyett.

Ezért szabadító a próféta és ezért hirdeti a szabadságot, amely e gondolat-labírinth helyett egy központi eszme Ariadnefonalát adja az emberiség kezébe, hogy e fonal útján menjen, elérjen a szabadságra.

„Az Úr Isten lelke van én rajtam azért, mert fölkent engem az Úr, hogy a szegényeknek örömet mondjak, elküldött, hogy bekössem a megtört szívűeket, hogy hirdessek a foglyoknak szabadulást és a megkötözötteknek megoldást“. Ezzel az evangéliummal kezdette meg prófétai munkásságát a legtöbb küldött; Ézsaiás is, akitől a sorokat vettük; Jézus is, aki a Lukács evangéliuma szerint e mondattal kezdette meg tanítását; s Channing is, akinek e küldetéséről kívánunk szólni ebben az ünnepi órában.

* * *

Szabadság! Channing gyermekkorában ez a szó ott lobogott lángbetűkkel, vérrel és arannyal festve a mennyboltozaton, királyi paloták homlokzatán és verpadok korhadó deszkái fölött, forradalmárok ajkain és főurak reszkető lelkiismerete mélyén,

hatalmasok gyáva gögjeiben és elnyomottak vágyó sóhajtásában egyaránt!

Szabadság! E névvel ajkukon rohanták meg a külvárosok rajongói büszke várbörtönök kemény ajtait, e szó csengése közben szálltak diadalra vagy hanyatlottak legyőzetésbe száz-
ezrek, e fogalom varázsával a homlokán lépett egy fehér lovas kis katona Európa királyainak meghajtott fejein a zsarnokság magas trónlépcsőire!

Szabadság! E szó szolgálatára teremtettek új isteneket, romboltak le templomokat, ültek orgiákat és temettek sirba ragyogó ideálokat megittasult gonoszok és álmodozók!

Szabadság! Soha annyi szépség nem született, de soha annyi vér sem fakadt, soha annyi eszme nem bimbózott és soha annyi álom meg nem halt, mint e szó zászlója alatt. A leg-szentebb fogalmat egyszer megérezte, azután meg sárba rántotta az emberi lélek. Mert a lelkébe fogadott zűrzavar, az egymást követő szent fellobogások között nem értette meg a fogalom igazi értelmét és jelentőségét. Csak a külsőleges szabadságot látták meg, csak az árnyékot, amely táncol a vizen s utánna vetve magukat, kárhozottan sülyedtek alá!

Aztán elült a nagy forradalom. A kis káplár elcsendesült egy távoli zord szigeten s a világ vért vesztett, meghajtott nyakára ráette lábait a visszahatás, a zsarnokság, a reakció. De a szabadság nem halt meg, ott szunnyadozott a lelkek mélyén, várva a feltámadást. És fel is támadott, bár egyelőre nem úgy, ahogyan Isten elgondolta volt, amikor az emberiség lelkébe ezt a szent titkot belesugta. Úgy támadott fel, mint egy rosszul értett ige, mintha a husvéti sirból Jézus helyett kikelt volna az egyik lator. A zászlók összetépve, a hadak szétoszolva, a szabadság most már még alább sülyedt. Megjelent az ajkakon, mint a káromlás, a testben, mint tisztátalan kéjvágy, a gondolatban, mint gaztett és az ökölben, mint orgyilkosság. A külsőleges szabadság most már csatatereken sem harcolt, hanem sötét sikátorokban bujkált éjféli órán s kinyilatkoztatta magát, mint a törvényt, Istent és becsületet nem ismerő, gyomor és kéjfilozofia: szabadosság. Zúgtak a világ nagy leadói s a vilányos szikrák belevisítottak az emberi lelkekbe. Mindenik mondott valamit s az ember mindenikre felfigyelt. Egyik azt tanította, hogy a szabadság nem egyéb, mint az érzékek korlátlan csapongása, ez hozhat a szegényeknek egyedül örömet. A

másik arról profétált, hogy a szabadság mámor, ez ad a megtört szívűeknek gyógyulást. A harmadik törvényt, hazát és templomot akart eltöröltetni, mert így lesz a sötétség foglyainak szabadulása. A negyedik pedig semmiféle béklyót sem akart tūrni, sem a társadalomét, sem a tisztességét, sem a becsületét, hogy a megkötözöttek így megoldassanak. S az emberiség nagy része ájultan vagy mámorban vitette magát önsirja felé!

Kellett jönnie valakinek, hogy megmagyarázza: e sokféle szabadság közül melyik az igazi? S jött Channing, egy halvány, beteges prédikátor, akinek a szava nem született viharokat tulkiáltani s mégis meghallották, amit mondott, szerteszét. A belső szellemi szabadságról beszélt ennek a külsőséges, anyagias szabadságokat kergető világnak. Nem az a lélek szabad, amely börtönéből megszabadult vagy a törvény cikkeit kijátszta, hiszen itt, belül, viszi magával legsúlyosabb rabláncait, őreit, kinzóit: bűnét, amelyektől szabadulni nem lehet.

Az a lélek szabad, amely *uralma alá tudja hajtani az érzékeket*. Amely védelmezi magát az állati vágyak ellen s nem tölti el életét, hogy folyton csak azt kérdezze: mit egyék és mit igyék, hanem éhezi és szomjuhozza az igazságot.

Az a lélek szabad, amely feltudta szabadítani magát az *anyag rabláncai* alól. Amely nem tapad a földgolyóhoz, hanem feljebb emelkedik. annak szerzőjéhez s társaságát keresve, nemesbíti lelkét.

Az a lélek szabad, amely büszke *értelmi képességeire*, nem hunyászkodik meg a tekintélyek szava előtt, hanem saját maga akarja megválasztani, mit és hogyan hihet.

Az a lélek szabad, amely *nem szab határt szeretetének*, mely nincs csak egy pártba vagy felekezetbe temetkezve, hanem ki tudja terjeszteni szeretetének és becsülésének karjait határokon és tengereken is túlra.

Az a lélek szabad, amely *nem adja oda magát játszólabdául*, akit az események hullámai nem sodornak el, mert gyökerük mélyebben, a lélek áldott talajába van nőve, ahonnan nem szakíthatja ki a felületes árvíz.

Az a lélek szabad, amely *nem hunyászkodik meg a társadalom tekintélye előtt*, hanem fel meri emelni szavát a gyöngék és elnyomottak védelmére, a világ kiáltó igazságtalanságai ellen.

Az a lélek szabad, amely Istenben és az erény diadalá-

ban bízva, *elvetett magától minden félelmet*, a rossz cselekedet félelmén kívül. Amelyet semmi fenyegetés le nem igaz, amely nyugodt a zivatarban s ha már minden egyéb elveszett volna, megelégszik önmaga belső tartalmaival.

Végül az a lélek szabad, mely érezvén Istennel való rokonságát és bizván a Jézus által hirdetett ígéretekben, úgy állítja be iránytűjét, hogy az átlépve az élet és a halál korlátait, rezzenés nélkül mutasson felfelé, Isten felé, a halhatatlanság felé, az üdvözülés felé.

A belső, szellemi szabadság ez. Erkölcsi erő, önuralom, a gondolat és szeretet korlátlan kiterjesztése a világ minden tájai felé.

Úgy gondoljátok K. T., hogy ez a szabadság nem szabadság? Hogy ez kötöttebb kööttség, mint a rabság? Hogy míg a rab kijátszhatja őreit, a ketrecbe zárt madárka nyitva lelheti egyszer kalitkája ajtaját s a fogoly oroszlán összetörheti a vasrácsokat, amelyek elválasztják a messze síkok vad szabadságaitól, addig ez elől a belső szabadságnak nevezett kööttségétől sohasem lehet szabadulni, mert az a felelősség, önmagunk belső megbecsülésének súlyos követ hengeríti örömeink és drága léhaságaink sirjára? Úgy gondoljátok, hogy az a bilincs a legsúlyosabb és legtörhetetlenebb, amelyet saját magunk raktunk csuklóinkra? Lehet s mégis ez az igazi szabadság!

Vagy azt gondoljátok, hogy ez nem örömmizenet, mert gyötrő, nehéz tusakodásokat, fájdalmakat és lelki szenvedéseket hoz magával? A szívnek az a végzete, hogy szabaddá tegye magát s közben fájjon. Figyeljétek meg, minden szabadság gyötrő fájdalmába kerül a szívnek. Lerázod magadról a gyermekszoba parancsszavait s közben áradó sirással zokogsz az elveszített mesék után. Összetöröd lángoló hevedben az ifjúságot visszatartó tanácsokat s akkor veszed észre, hogy ezekkel együtt elvesztettél egy áldó kezet s egy szerető mosolyt, mely pedig mindig a te arcodon pihent. Szabad teremtened vagy rombolnod új álmokat, régi eszményeket s közben úgy érzed, a szived vérével irtál s a tiz körmöd szakadt bele a rombolásba. Mintha az Ádám és Éva mithológiája teljesedett volna valósággá: ettek a tiltott fa gyümölcséből, elnyerték a szabadságot, de azután arcuknak veritékével keresték a mindennapi kenyeret és fájdalomban született a gyermek. Igen, fáj a szabadság, ez a szabadság s mégis ez az igazi szabad-

ság. Minden más szabadság mulandó, ideigvaló, összetörhető újra leigázható, csak ez az egy, a belső szabadság marad meg minden poklokon át, ha egyszer megszerezted. Igen, legyen az börtön, halál, megpróbáltatás vagy megtagadás, mégsem győzheti le azt a belső szent szabadságot, amelyet azzal szereztél meg magadnak, hogy föléje emelkedtél ennek a hitvány földnek, ezeknek a lélektelen hétköznapiaknak s a fájdalom tüzeiben acéloztad meg érzeményedet.

Ez a szegények részére az igazi öröm-üzenet, mert rongyok között is boldoggá s gazdaggá teszi. Ez a megtört szivűeknek az igazi bekötözés, mert megmutatja, hogy akik megtörték a szívet, azok fel sem érnek az ő belső hatalmához. Ez a foglyoknak a valódi szabadulás és a megkötözötteknek a megoldás, amelynél sem börtönfalak lerombolása, sem béklyók összetörése nem adhatna többet. Ez a belső, szellemi szabadság!

* * *

És Channing nemcsak hirdette ezt a belső szabadságot, hanem iparkodott meg is valósítani azt. Hirdette a szellemi szabadságot a társadalomban és a vallásban.

Korában az emberiség önmagát alázza meg a rabszolgaság intézményével. Úgy adták vették embertársaikat, mint az állatokat a nagyvásárokon vagy mint lélek nélküli értéktárgyakat. A család örömei csak kiválasztottak számára lehettek örömek, a szerelem szentsége csak a hatalmasok számára volt szentség. A rabszolga számára minden csak talány maradt, egyetlenegy bizonyossággal, a nehéz, kinzó bilinccsel a lábán. Az eladott szerencsétlenek hátán csattogott a korbács, a szerelem suttogása gyakran változott a fájdalom sikolyává s a megszületett gyermek ártatlan mosolyától sirva fakadt az anya, ha jövőjére gondolt.

Ezeknek a szerencsétleneknek a testi és lelki falszabadításáért harcolt Channing. Ember nem veheti el a szabadság jogát embertársától, mert azt nem maga, hanem Isten adta mindnyájunknak. Senki sem lehet szabad sem belsőleg, sem külsőleg, amíg a saját szabadsága annyi ezer nyomorult testvér rabságába kerül. E belső, szellemi szabadság megköveteli tőlünk, hogy a magunk boldogításával ne tegyünk szerencsétlenné másokat. Fel kell hát szabadítani e nyomorultakat, nemcsak az ő

jóvoltukért, hanem a saját lelkiismeretünk megnyugtatóságaért is. S aztán gondolni kell arra, hogy e felszabadultak élni is tudjanak szabadságukkal.

És a fehér rabszolgákért, az akkoriban kifejlődő ipari munkásságért is felemelte a szavát. Ezeket nem a korbács tartotta leigázva, hanem a mindennapi kenyér gondja. Napjaik a legerősebb testi munkában teltek és éjjeleik is csak ritkán hoztak szellemi pihenést. Mégis ez volt minden, amit az élettől várhattak és kérhettek akkoriban. Álom. Mintha csak a későbbi modern magyar költő leírását hallanók:

„Gyármarta, szép, sovány, bús alvó, Melle behorpadt, válla kiáll, Arcán zúzos, jeges nedvesség, Mosolyog szent, nehéz álmában, Urabb, mint egy király.

Tiszta ágyat és asszonyt Álmodik, s vígan felkacag, Kicsit több bért, egy jó tál ételt, Foltatlan ruhát, tisztességet, S emberibb szavakat.

Kevesebb vért a köhögésnél, És a munkánál több erőt, S hogy ne kellessen megjelenni Legalább tiz-husz esztendőig Az Úr színe előtt“.

Álmodik a nyomor. Hát ébredjen fel a nyomor! De ne véres, romboló forradalomban. Hanem a belső szabadság harcainak szent frontján. Meddig várunk mi, elpuhult, üres lelkű dolgozlatók? Addig-e, amíg egy vörös forradalom lángba és vérbe borítja a világot? Vagy pedig hozzásegítjük a dolgozó tömegeket annak a megértéséhez, hogy minden forradalomnál fenségesebb a belső szabadságharc s hogy egy világoralom sem segítheti meg, ameddig rab idebent. Szellemi szabadság! Nincs addig szellemi szabadság, amíg százezerek éheznek a mi dús asztalaink roskadozó pompáiért s nincs szellemi szabadság, amíg az éhező százezrek csak szerepet cserélni vágyanak, hogy a tegnapi elnyomottakból ők legyenek a holnap zsarnokai.

Elnyomottak és elnyomók! Hozzátok beszél ez a halk szavu, sápadt amerikai lelkes: Nincsen a világnak annyi szuronya, hogy rabbá tudjon tenni bárkit, akinek a lelkében kivirágzott a szabadság!

Legvégül pedig a vallás terén hangsúlyozta ki Channing ezt a belső, szellemi szabadságot. Azt a vallást hirdette, amely büszke értelmi alapjaira, nem szab határt a szeretetnek, nem veti magát rabul dogmáknak és hagyományoknak, ha azok

ellenkeznek meggyőződésével, amely minden félelmet elvet a rossz cselekedet félelmén kívül, szóval, ami igazán szabad, de egyben önként rabságba adja magát, Isten boldog rabja kíván lenni most és mindörökké. Sokan a ma modern emberei közül félnek ettől a szótól: misztikus. Nos hát Channing misztikus volt, mert Istennek a közelségét kereste lelki úton. Meg volt győződve arról, hogy csak az a lélek szabad, amely bár felszabadítja magát emberi babonák, előítéletek, dogmák alól, de egyúttal arra is erőt érez, hogy így szabadon odajáruljon a mindenható Isten arca elé s leborulva, rabul kínálja magát.

Csak itt, a vallás tűzének világánál tűnik ki igazán, hogy mit értett Channing e belső szabadságon. Olyan ez a szabadság, mint egy szűz leány, aki megőrzi magát a világ csábításai, rosszaságai ellen s tisztán lépik Isten színe elé örök hűséget, rabságot esküdni annak, akit szeret. Olyan ez a szabadság, mint egy messze eredő csermely, kikerül tócsát, iszapot, fővenyt, hogy aztán beletaláljon feltalált folyója tág medrébe s együtt folyjanak, hömpölyögjenek a nagy óceán végtelen habjai felé. Szabadság, tisztaság, önuralom az úton, önfeladás, önkéntes rabság a megérkezésben.

Channing prófétálása nem maradt pusztában elhangzott szó. Halála után örökségül hagyta honfitársainak küldetése lényegét, e belső szabadság keresését és kivívását. Nemsokára megperdültek a dobok s a belső szabadság eszméjétől lelkesített férfiak kivívták a rabszolgák felszabadítását. Megteremtettek egy államot, ahol nincs gazdag osztály és elnyomott pária, csak emberek vannak, akik előtt kitárul a munka és a siker „korlátlan lehetősége előre és felfelé mindörökké”. A tegnapi proletár holnapra milliomos lehet s a kitzsítottból megelégedett polgár. Vallásáért nem üldöznek senkit, szabadon imádkozhatik Istenhez mindenki, úgy, ahogy megtalálta önmagának.

A világ néma vágyainak szócsöve az ember. S néha leigáznak minket e hangok. Elárasztják a mi lelkeinket is csáb- szavakkal, jajsavakkal, álfilozófiákkal. Merre forduljunk, melyiket keressük, melyiket prédikáljuk? Jön-e ma valaki, egy új Mózes, egy új Channing, hogy megtanítson minket e dallamok ezernyi motivumai között választani? Itt maradt közöttünk az ő példája, az ő próféciája, az ő küldetése és evangéliuma, mint elevenen élő emlékezés. Szegények ma is vannak és tört szívűek is, rabok, akik szabadulás után sóhajtoznak és meg-

kötözöttek, akik keresik a megoldást. Ezt a belső, szellemi szabadságot hirdessük, gyakoroljuk, valósítjuk meg K. T. úgy, amint Channing reánk hagyta örökké élő szavaiban. S aztán csillanjon meg egy percre annak a legnagyobb szabadítónak mélységes szeretettől sugárzó arca, akinek Channing is csak tanítványa volt, apostola és hirdetője. Így maradjon meg és így váljon áldássá számunkra a Channing emlékezete. Ámen.

Kolozsvár, 1930.

Szent-Iványi Sándor.

Vezérelj, Uram, a csalfaságból az igazságosságra, a sötétségből a világosságra, a halálból az örök életre.

(Szanszkrit imádság).

*

A hitnek meg van az a sajátása, hogy bár eltűnt, de még mindig tud hatni.

Renan.

*

A szellem olyan, mint az új húrja, hogyha folytonosan kifeszítve tartjuk, elveszíti feszítő erejét.

Payot.

*

Sem a tudatlanok, sem az elbizakodottak nem győznek.

Payot.

*

Mennyei világosságodat adjad, óh Atyánk, mi reánk, hogy ezáltal szabaduljunk meg szívünk sötétségétől és nyerjük meg a tiszta világosságot. Ámen.

Sarunn Breviarium 1085. Inquirerből.

*

Vezess a te útaidon Uram és kegyelmesen mutasd meg a szomjúhozó lelkeknek a bölcsesség forrását, hogy szabaduljunk meg a bánat terhétől és hadd ihassunk az örök élet édes vizéből.

Régi könyörgés (700 Kr. u.) Inquirerből.

GYERMEK ISTENTISZTELET.

Imák és rövid tanítások ifjusági egyleti estélyekre és gyermek istentiszteletekre.

I.

Örök Isten! gondviselő jó Atyánk! Ifjui szivünk örömeivel járjuk életünk útait s éljük az esztendőnek vidám farsangi időszakát. Hisszük, hogy Te az örömet is megszenteled, ha igaz érzésből fakad. Hisszük, hogy atyai szived gyönyörűségére van, ha boldogok gyermekeid, Hálás érzésekkel áldunk e kedves alkalomért, melyben ime együtt lehetünk szivünk, lelkünk nemesítésére, ismereteink gyarapítására. Uram! a Te neveddel ajkunkon kezdünk munkához s kérünk áldd meg egyletünket, lelked által tedd kellemessé és hasznossá, építővé és boldogítóvá életünket. Ámen.

Isten a mi Atyánk.

Kedves Ifjuság! Ez alkalommal annak az imádságnak első gondolatát tettem előadásom tárgyává, mely a gyermeknek első, a haldoklónak utolsó imája, amelyet minden korban és minden sorsváltás között elsőhajtanak az Istenben bízó szivek.

Bizonyára ti sem felejtettétek el az imádságot, melyet az Úr Jézus tanított az ő tanítványainak. Ez imának vezérgondolata az, hogy *Isten a mi Atyánk*. Ezt a boldogító gondolatot, mely az embereket egymás testvérévé teszi, ezt az örök igazságot, mely fenséges célt tűz ki az emberiség elé, Jézus adta a világnak.

Óh azóta hány igazságért küzdő keresztény keresett és talált erőt és biztatást e gondolatban s mig ajkain elhangzott a „Miatyánk“, szive megnyugodott abban a tudatban, hogy

életsorsa jó kezekben van. Hány szenvedő, szerencsétlen és elhagyott árva, kiknek nyomorával szemben érzéketlenek az emberek s kiknek elbusult szive hiába ömlik ki kínos panaszokban, mert a társadalomban csak siket fülekre talál, szinte öntudatlanul veszi ajkára a krisztusi imádságot s érzi, hogy megvigasztalódik bánatos szive s megszűnik az elhagyatottság fájó keserve.

De hát lehet-e gondolat felemelőbb és érzés boldogítóbb, mint az, hogy a halandó az Örökkévalóval talál kapcsolatot, a földnek vándora megtelik az ég utáni vágyódással, az anyagi ember az istenfiuság szellemével?

Isten a mi Atyánk. Az Isten azonban szeretet, jóság, szentség és igazság, azért nekünk is e felséges erények elérésére kell törekednünk, ha méltók akarunk lenni az „istengyermeki“ nevezetre és a mennyei Atya szeretetének és irgalmasságának számtalan áldásaira.

Gondolatok-e néha arra, hogy miért van annyi bántó szeretetlenség, annyi nyomortermő gyűlölség a világban még a keresztények között is? Azért, mert az ajkakon még felhangzik a „Mi Atyánk“, de a lelkekből hiányzik a kifejezés igazi mély értelme. Az emberek, mint szülők elég bölcsek, hogy gyermekeiktől megköveteljék a szülők iránti szeretetet és más kötelességek teljesítését, de már abban kevesen járnak övéik előtt jó példával, hogy a mennyei Atya iránti kötelességet mint kell betölteni.

Kedves Ifjuság! Egy egy élet van előttetek. Ha azt akarjátok, hogy életpályátokon boldogok legyetek, mondjátok el mindennap az imádságot „Mi Atyánk“ s érezzétek mindenkor eleven érzetét annak, hogy Isten gyermekei vagytok. Ez érzés tegyen a mennyei Atya iránt háládatosakká, az embertestvérek iránt szerető szivüekké, hogy legyen boldogabb a jövő, mely a titek s nyiljon ki boldogságtok virága. Ámen.

II.

Szent Isten! kiről azt sugallja szivünk, hogy Atyánk vagy nekünk, gyermeki bizalommal kulcsoljuk össze kezeinket s imádkozó lelkünk veled óhajt találkozni, hogy az elme tőled világosságot s a szív melegséget nyerjen. Szent fiad tanítá, hogy ahol ketten vagy hárman összegyülekezve keresnek tégedet benned bízó gyermekeid, nem maradsz távol tőlük. Jelenléted

érzetével boldogítsad Uram szívünket s lelki áldással koronázd munkálkodásunkat. Ámen.

Az ember lelki és erkölcsi világa.

Kedves Hallgatóim! Kétféle világ van: egy anyagi és egy lelki világ. Kétféle élet van: egy látható és egy láthatatlan. Ne gondolja azért senki, hogy csak az van a világon, amit látni, hallani és tapasztalni tud. Hiszen azt a villamos erőt is, hogy csak arra hivatkozzam, ami olyan óriási gépek csattogó kerekeit tudja hajtani s amely arra segít, hogy megfelelő készülék segítségével alig elképzelhető távolságból is élő beszéd útján kicseréljük gondolatainkat — letagadni nem lehet. Hasonlóképpen az ember nem látja ugyan az Istent, de az élet minden változataiban csodálja alkotásait, az ember nem hallja Isten beszédét, de minden pillanatban megérti, hogy a lelkiismeret szava, Isten szava.

Már maga az a tény, hogy az ember különbözik Isten többi teremtményeitől és pedig azzal a tulajdonsággal, ami nála leglényegesebb és ami épen emberré teszi t. i., hogy lelkes teremtmény, ugyanez teszi egyszerre két világ: egy lelki és egy testi világ munkásává, két élet: egy anyagi és egy szellemi élet részesévé. Minden más tulajdonság mellett tehát az a fontos az emberben, hogy lelkes teremtmény s mint ilyennek egy benső lelki életet kell élnie, melyben a lelki világ, a szellemi élet célja felé halad. E cél pedig a lelki jóság és tökéletesség.

Nem szabad az ember munkásságának csak a mindennapi testi kenyér szerzésében kimerülni, hanem élveznie kell a lelki kenyeret is s dolgozni érte. Az ember nem lehet boldog és megelégedett kizárólag földi viszonylatokban és kapcsolatokban, kapcsolatot keres lelke is s a magához hasonlót és méltót csak Istenben találja meg. Mikor valaki öntudatosan és elevenen megéri ezt a lelki kapcsolatot Istennel és e kapcsolat fenntartásáért, közvetlenebbé és teljesebbé tételéért is munkálkodik, akkor él lelki és erkölcsi életet, akkor ember az ember.

Kedves Ifjuság! Igyekeztek ráérezni erre a magasabbrendű, Isten gyermekeihez méltó életre, melyet isteni törvények szabályoznak. E ponton az elme előtt megnyílik a kilátás eszményi magasságok felé, a szívre ráhárul az erkölcsi felelősség súlya, a lelkiismeret sugalatában megzendül az Atyának izenete: „Ez az én szerelmes fiam...” Ámen.

III.

Uram, a te kezeid munkáját hirdeti a mindenség. A tél úgy, mint a nyár alkalmat ad nekünk, hogy bölcsességedet szemléljük, gondviselő jóságodat érezzük. Hála legyen Neked, hogy nemcsak testi, hanem lelki életre is teremtettél minket s alkalmat adsz nekünk, hogy a társaságos élet örömeiben részt vegyünk és tehetségeinket kifejtsük. Áldd meg uram most is a mi összejövetelünket, hogy értelmünk fejlesztése és érzelmeink nemesítése által nevedjék bennünk a Hozzád való gyermeki ragaszkodás, az egymást megbecsülő felebaráti szeretet és a jóért való szent lelkesedés, mélységes vallásos érzet. Ámen.

A vallásosság.

Sok és sokféle emberrel találkoztam már az életben, de valahogy úgy éreztem, hogy azok értették meg leginkább az emberi élet célját, azok közelítették meg többé-kevésbé a boldogságot, kiknek szívét vallásos érzés töltötte be.

Hogy mi a vallásosság, azt inkább érezni lehet, mint elmondani. Aki nem volt soha templomban és át nem érezte ott azt a meghatottságot, mely egyes alkalmakkor a gyülekezet tagjainak szívét átjárta, nem érezte azt a megnyugvást, mely a kebleket betöltötte, vagy aki sem a természeti életben sem a maga egyéni világában meg nem érezte az Isten lételetét, meg nem látta az isténhit csillagát, aki sohasem ölelt lelkébe bár egy parányit abból a nemes elhatározásból, mely milliókat képes az isteni cél szolgálatába állítani — annak én itt hiába beszélnék vallásosságról.

„A hit a reménylett dolgok valósága“. A hit a vallásos élet gyökere, melyből kinő az az meggyőződés, hogy van Isten, aki teremtette és fenntartja a világot. Ebből a hitből és meggyőződésből fakad a vallás, mely megismerteti az Isten és ember közti viszonyt s megtanít Isten törvényeire és az ember életfeladataira. Így lesz a vallás az Isten és ember közti személyes kapcsolat. Az az ember, aki ezt a kapcsolatot megérzi s Isten parancsolatainak megismerésében és megtartásában, az emberi hivatal betöltésében teljes elmével, teljes szívvel és minden erővel foglalatoskodik, vallásos ember.

Bátran mondhatjuk, hogy a vallásosság az eszményien szép emberi élet indító rugója és irányító kalauza. A vallásosság egy erőforrás, mely az isteni akarat lankadatlan munkálá-

sában segít, az élet keresztjének hordozására bátorít. A vallásosság a vigasztalás balzsamainak egész tengere s nincsen életünknek olyan fájdalmas csapása, melyben enyhülést ne nyujtana. Ez a vallásosság pedig nem áll csak hitből, hanem ennek megnyilatkozásaiból: buzgó imádkozásból és jó cselekedetektől is.

Törekedjünk azért arra, hogy hitünk a legtisztább és legigazabb istenismeretre és Isten bölcs, jó, igaz és szent akaratának cselekvésére vezéreljen. Ez a tökéletesedés útja és a boldogság forrása. Ámen.

1.

Jó Atyánk, Istenünk! Hálás érzelmekkel borulunk imára s áldjuk nevedet, hogy tiszteleted napján is összegyűjtöttél minket. Itt, a mi tanulásunk hajlékában kulcsoljuk össze kezeinket s úgy érezzük, hogy az élet minden javaiért csak Neked tartozunk hálával. Szülőink élete és gondoskodó szeretete, lelki és testi javaink a Te szereteted ajándékai.

Tartsd meg Atyánk továbbra is a mi életünket, tartsd még szülőinket és tanítóinkat. Tégy minket figyelmesekké minden szépre és jóra, közelebbről ez órán szent ígéd hallgatására, hogy nevedeljünk a Te ismerettedben és törvényeid tiszteletében s kedvések legyünk Előtted és az emberek előtt. Ámen.

Jézus megkeresztelkedése.

Mát. III. 13—17.

Csaknem mindnyájan ismeritek már a felolvasott történetet. Tudjátok, hogy mikor felnövekedett Jézus, elment Keresztelő Jánoshoz, hogy általa megkereszteltesse magát. E történetből elsősorban Keresztelő János szerénysége és Jézus iránt kifejezésre juttatott nagy tisztelete ragadja meg figyelmünket. Nem volt szívében irigység és vetélkedés, vajha bennetek sem volna.

De hát miért is ment Jézus Keresztelő Jánoshoz és miért akarta magát vele megkereszteltetni? Hiszen János az embereket bűneik bocsánatjára keresztelte, Jézus pedig nem volt a bűnösök közül való. Valószínű, hogy Jézus megkeresztelkedése által is nyilvánvalóvá akarta tenni, hogy ő is a jóra, igazra törekvők csoportjához tartozik. Ti is meg vagytok keresztelve mindnyájan a mi egyházunk szertartása szerint, de vajjon a jóra és igazra törekvők csoportjához tartoztok-e?

Mint hallottátok, Jézus megkeresztelkedésével kapcsolatosan azt is felolvastam, hogy mikor a keresztelés megtörtént, Jézus égi szózatot hallott: „Ez amaz én szerelmes fiam...”

Ti hallottátok-e vagy egyszer szülőitek boldog szívének megnyilatkozását, mikor engedelmesek, jók és szorgalmasak voltatok: „Ez az én szerelmes fiam, leányom, kibem gyönyörködöm?”

Törekedjete arra, hogy a szülői léleknek e boldog elismerésére mindig méltók legyetek, mert csak ezáltal lehettek kedvesek Isten és emberek előtt. Ámen.

2.

Örökkévaló Isten! Gyermeki szivünk benned vetett bizodalomával borulunk le, hogy e neked szentelt napon imádkozunk. Köszönjük jó Atyánk a segedelmet, mely vezérelt s megáldott az elmúlt hét munkáiban. Hálás lélekkel ismerjük el, hogy Te neveled lelki és testi erőinket, segedelmeddel végezhajjuk feladatainkat. Mi kicsinyek, gyöngék és erőllenek vagyunk, ha magunkra hagysz. Végy azért Atyánk gondviselésed karjaira, őrizz meg büntől és csapástól s tarts meg szeretetedben. Taníts, hogy tudjuk megkülönböztetni a jót a rossztól s adj erőt, ha kísértések vesznek körül, hogy a jóban álhatatosan megmaradjunk s szent akaratod munkásai, országod építői lehessünk egész életünkben. Ámen.

Jézus megkisértetése.

Mát. IV. 1—11. v.

Az evangéliumi leírás szerint a pusztába megy s ott miután 40 napig böjtölt, igen megéhezék és akkor elmegy hozzá a kísértő, előbb hizelgéssel, majd ígéretekkel teszi próbára Jézust, hogy elvonja igazi élethivatásától, melyet Istentől nyert.

Jézus azonban mindháromszor legyőzi a kísértést. Isten igéjére támaszkodva, diadalmasan hirdeti: hogy a testi táplálkozásnál elsőbb Isten igéje, mint lelki kenyér, továbbá, hogy Istent ne kísértsük vakmerő cselekedetekkel és végül, hogy Istentől övéit semmiféle ajándék és világi kincs el nem tántorítja.

Ti is tapasztalhattátok kedves gyermekek, hogy az éhség, hiuság, barátaitoktól felkinált ajándék nagy kísértők, melyeket nem mindig sikerül legyőznötök.

Kövessétek Jézust! Használjátok az íge fegyverét. Legye-

tek emberek. kikben a lélek az Úr s ez Istenfelé irányítja lépéseiteket, hogy általa minden kísértésen diadalmat vehessetek.
Amen.

3.

Oltárt készítünk szivünkben s hálaáldozatot mutatunk be azon Isten, jó Atyánk! szereteted és gondviselésed sok ajándékaiért. Boldogan dobog gyermeki szivünk gondviselésed érzetében s megnyugszunk abban a tudatban, hogy Atyánk vagy nekünk. A mai nap tiszteleted napja. Vajha arra használnók fel, amire adtad. Ihlesd Uram kicsiny szivünket, hogy legyen tiszta érzelmeiben; szenteld meg akaratunkat, hogy kitartó legyen a jóban és nemesben. Add áldásodat az elmúlt hét minden híven végzett munkáira és serkents, hogy mindenkor hű és kedves tanítványai és követői lehessünk az Úr Jézusnak, akit legfőbb tanítómesterül adtál nekünk. Amen.

Jézus tanítványokat választ.

Mát. IV. r. 18—22. v.

Miután Jézus a kísértőt legyőzte, elég erősnek érezte magát hivatása, prófétai pályája megkezdésére. Kezdi tehát hirdetni Istennek örömmizenetét és így szól: „Térjete meg, mert elközelített a mennyeknek országa”.

Amint Kapernaumban a Galilea tengere mellett jár, halászatot lát s hívja őket, hogy kövessék. És a halászok azonnal minden ellenvetés nélkül tesznek eleget Jézus hívásának s lesznek Jézus első tanítványai, akik annyira megszeretik mesterüket, hogy maguk is igyekeznek másokat a tanítványok meghitt körébe vonni. Így szaporodott a tanítványok száma 12-re, kik csaknem mind a nép egyszerű, munkás rétegéből valók voltak, de elhagyva előbbi foglalkozásaikat, gyarló és bűnös életüket, követik Jézust.

Titeket is hív Jézus. Nektek is el kell hagynotok bűneiteket és gyarlóságaitokat. Jézus belenyúl a ti életetekbe és ott gyökeres változást hoz létre. A gyűlölködőt szeretetre, a hivalkodót szerénységre, a hazugot igazmondásra, az önzőt önfeláldozásra tanítja, mindeneket pedig Isten igéjéért lelkesedő valóságos életre serkent.

Mikor életeteknek a változását tapasztaljátok, akkor lesztek Jézusnak öntudatos tanítványai és hivek legyetek, akik másokat is Krisztushoz vezérelni törekedjete. Amen.

Jánosfalva.

Sigmond József.

A növekvő vezér.

II. Mózes 1, 22—2, 16.

Ebben a pillanatban a szentírás azon részét értelmezzük, amely Mózes születését és növekedését adja elő. E szerint a történet szerint az izraeliták idegen földön, Egyiptomban vannak. Az uralkodó népfaj mindent elkövet, hogy ezen erősnek látszó törzs nehogy veszedelmes legyen rájuk nézve. Kemény, rab-szolgai munkára kényszerítik, hogy azzal elpusztuljanak, de ezzel még jobban megerősödnek. A munka nemesít és erősít s egy kitartó nép csodálatos erőt tud kifejtetni. Majd meg a király, akit ők faraónak neveztek, olyan rendeletet adott ki a bábáknak, hogy minden újszülött izraelita fiut öljenek meg. A bábák azonban nem tesznek eleget ennek az irgalmatlan paráncsnak. Majd meg azt a kegyetlen parancsolatot adja ki a faraó, hogy minden újszülött zsidó gyermeket a Nilus folyóba kell dobni. A parancs éppen olyan szigorú volt, mint amilyen kegyetlen; nem lehetett ellentmondani ennek. Egy-Lévi nemzetségbeli asszony azonban fiú gyermekét három hónapig rejtegeté, mert anyai szíve ösztönösen azt súgta neki, hogy gyermekére nagy hivatás vár. Három hónap elteltével sásból kosarat font és gyermekét abba helyezve, a Nilus folyó szélére tette s megbizta leánytestvérét, hogy kísérje figyelemmel a gyermek sorsát. Ugy is történt. Amint a kosár a víz színén uszott, a király leánya történetesen oda ment fürdeni s meghallva a gyermek sirását, a kis úszó kosarat kivétette a vízből s látván, hogy milyen szép a gyermek, elhatározta, hogy megmenti, fölnevelteti. A kis fiu anyja testvére ott lévén, a király leánya megbizta, hogy keressen dajkát. Könnyen érthető, hogy a gyermek édes anyját ajánlotta dajkának. A gyermek tehát Isten csodálatos gondvi-

selése következtében nemcsak megmenekült a haláltól, hanem éppen visszakerült édes anyja ölelő karjai közé. A királyleány azonban számot tartott a fiúhoz. Neki nagy céljai voltak vele. Azt akarta, hogy a királyi udvarban növekedjék fel s atyja halála után ő legyen a király. Amikor tehát anyai gondra már nem volt szükség, a gyermeket elvitték a szülői háztól a királyi udvarba. Csak akinek szeretett gyermeke van, azt tudja elképzelni azt az érzést, ami az édes anya szívét elfogta. Az okos anya azonban tudott parancsolni érzelmeinek és az elválásnál nem árulta el magát, mert az reá nézve végzetes lehetett volna. A fiú tehát a királyi udvarba kerül, hol a király Mózesnek nevezi el, ami azt jelenti: vizből menekült. A királyi udvarban Mózes előkelő nevelésben részesül s szép, hatalmas ifjává fejlődik ki. Az ifjú azonban édes anyjáról, a rabszolga sorsban sanyalódó testvéreiről nem feledkezik meg egy percre sem. A királyi udvar fénye és előkelő sorsa nem feledtette el vele egy percig sem édes anyjának azon szeretetteljes tanítását, hogy ő az elnyomott, raboskodó Izrael fiai közül való. Sokszor elkecseregelt, midőn testvérei szenvedését látta, de érzelmeit okossággal elrejtette. Egyszer azonban nem tudott ura lenni érzelmeinek. Egy egyiptomi szolga véresre vert egy izraelitát s erre Mózes az ő vérének védelmére kelve, úgy megütölte az egyiptomit, hogy az azonnal meghalt. A holttestet a homokban eltemette s a már felserdült ifjú arról gondolkozott, hogy felszabadítsa népét. Érezte, tudta, hogy egy összetartó, öntudatos nép minden körülmények között le tudja rázni magáról a rabság méltatlan láncait. Másnap azonban szomorú tapasztalatra ébredett. Ket zsidó férfi verekedett egymással s ő közbe lépett, hogy őket elválassa. Az egyik veszekedő fél Mózes szemére vetette az egyiptomi férfi megölését. Ebből a tényből azt a szomorú következtetést vont le, hogy a felszabaduláshoz szükséges közszellem és összefartás nincsen meg a nép között s a titok kiderülhet s akkor az ő életének vége. Úgy is lőn. A titkot megtudta a király, kinek haragja elől Mózes a midiámiták földjére menekült.

Bármily érdekes is ezen történet, itt meg kell szakítsuk, hogy föladatunknak eleget tehessünk. Mindenek előtt foglalkoznunk kell ezen történetnek hitelességével, valódiságával.

Történeti tény, hogy a zsidók jó hosszú ideig Egyiptomban, Gozen földjén laktak. A Mózes története K. e. 1500 esztendő-

vel kezdődhetett, midőn a választott nép eljött Egyiptomból. A történet többi részében, mint a legtöbb nép őstörténetében, nagyon sok a legenda, ami azonban semmit sem von le a vallás-erkölcsi értékéből és jelentőségéből.

Ebben a legendás történetben mindenekelőtt az ragadja meg a figyelmünket, hogy az uralkodó egyiptomi nép milyen igazságtalan és embertelen eszközökkel lép fel a kisebbségi zsidókkal szemben. Egyetlen szó sincsen arról, hogy a zsidók az egyiptomiakat bántották volna s mégis félnek tőlük. Hát lehet-e, szabad-e azért félni, ha egy népfaj erős és szapora? Hiszen maga az Isten mondotta a teremtéskor: „Szaporodjatok és sokásodjatok”. Az egyiptomiak félelme tehát nem volt indokolt, hanem csak csunya, önző féltékenység vezette őket. Az övék volt a hatalom s munkával, szorgalommal, jó erkölcsiséggel könnyű lett volna továbbra is erejüket, nemzeti fölényüket föntartani. Csakhogy az egyiptomiak is olyanok voltak, mint sok más nép, melyet a vakszerencse magasra emelt. A hatalom és szerencse napjaiban elbizakodtak, vallással és erkölccsel egyszerűen nem törődtek s azzal akarták uralmukat föntartani, hogy a zsidó népet embertelenül elnyomták. A vak harag és gyűlölet következtében olyan rendeletet adtak ki, hogy a bábák minden újszülött gyermeket öljenek meg. Mit tesz azonban Isten? Az egyszerű asszonyok nem hajtják végre az embertelen, gyilkos, bűnös rendeletet. A telhetetlen zsarnok azután az édesanyákat kényszeríti arra, hogy újszülött gyermekeiket a Nilus folyó gyilkos habjai közé dobják. Ez sem vezet célra, mert éppen a király leánya menti meg a biztos haláltól Izrael nagyrahitott vezérét és prófétáját: Mózeset. Igen, valóság lett már ekkor a költői álmom: „Az eszme ellen, az igazság ellen hiába a világ minden álnoksága”.

A veszedelem, amivel faraó sújtotta a zsidó népet, nemcsak végzetes, hanem irgalmatlan és embertelen is volt. Egy barbár kornak vadállati intézkedése. Képzeljük el, minő gyötrellem volt abban az időkből az anyák sorsa! Elszakadni a szeretett gyermektől, akit szive vérével táplált! Az anyai szeretet azonban csodálatos, még a lehetetlent is legyőzi. A Mózes anyja mintegy isteni sugallatra kitalál egy tervet és az a terv nem lesz hiábavaló. Mózes megmenekül a halálhozó habokból és visszakerül az édes anyai kebelre... Képzeljük el az édesanya örömét, midőn gyermekét ismét keblére ölelhette.

Hogyan ölelte, hogyan csókolta!... Itt vagy hát ismét — hála legyen az egy igaz Istennek — édes kis magzatom! Nem estél áldozatul a Nilus folyó gyilkos hullámainak. Itt vagy a keblemen, táplálhatlak tovább szivem vérével, elmondhatom néked, hogy Ábrahám, Jákób és József volt a te ősapád. Az az Ábrahám, akinek megmondotta volt az Isten, hogy egy nagy népnek ősatyja leszen.

Igy beszélgetett az édesanya csecsemő gyermekével, aki szemével és ajkaival mosolygott, mintha mindent értett volna.

Mikor a gyermek nagyobb lett, megtanította Isten nevére, lelkébe véste népe iránt való szeretetét. Óh, a jó édesanyának a hatása a sírig megmarad a gyermeki lélekben. A kereszténység nagy bajnokainak is mind kiváló édes anyjuk volt.

Az édes anyának bizonyára fájt az elválás, midőn fiát a királyi udvarba vitték, de nem esett kétségbe ezért, sőt talán büszke is volt reá. Meg volt arról győződve, hogy az a szellem, melyet fia lelkébe csöpögtetett, ki nem mosható onnan, melyet az édes anyatejjel szívott magába: örökre a sajátja leszen. Boldog volt abban a tudatban, hogy megnyithatja lelkét a legigazabb és legszentebb eszmények számára és boldog volt azért is, mert fia számára a királyi udvarban a magasabb nevelés lehetősége megnyílt. Boldog és büszke öntudattal engedte át fiát a faraó leányának, mert érezte, hogy a magasabb neveléssel a cselekvés sokkalta magasabb lehetőségei nyílnak meg fia számára.

Ennél a gondolatnál érdemes a régi korból átjönni a maiba, mert bizonyos kérdésekben nincsen semmi új a nap alatt. A jó édes anya hitét, lelkét, reménységét átteheti gyermekébe és gyermeke magasabb rendeltetéséért, ami által magasabb hivatást tölthet be, mindenre kész. Óh mert a férfiunak, az igaz ferfiunak az életben küzdenie, a jó és szent ügyért harcolnia kell. Az igazi jó anya lemond még gyermekének látásáról is, csakhogy ő valami nagy és szent ügynek állhasson a szolgálatában. Gyönyörűen van ez a gondolat kifejezve Tóth Kálmán kiváló költőnk következő soraiban:

Csak azt imádd, csak azt szeresd.
Annak neve, annak képe
Álljon mindig szent oltárként
Szived, lelked közepébe.

És hogyha kell, halj meg érte,
Halj meg érte, én nem bánom,
Ha a szivem megszakad is...
No most az Isten megáldjon.

Az igazi anyák ilyen gondolatokkal engedik át szívök gyermekét a hivatás magasztosságának.

Mózeset ilyen érzésekkel bocsátotta édesanyja a királyi udvarba. Az eszes, ügyes és értelmes fiú mindent lát és mindent tud, de az udvari ember ügyességével elrejtí gondolatait és érzelmeit. Az érzelem olyan, mint a gőz feszítő ereje, mindent széttör, ha forralják, Mózes nem tudja elnézni, hogy az egyiptomi büntetlenül korbácsolja az ő atyja fiát és felindulásában agyonüti az egyiptomit.

Megölni egy embert! Elásni a holttestet a homokba, hogy ne tudják meg! Milyen ellentétben áll egy nagyrahivatott lélek fönséges elhivatásával s hogy visszaborzadunk az ilyen cselekedettől! Bizonyára Mózeset is bántotta ez s mi csak úgy tudjuk megérteni, ha elgondoljuk azt a sok kegyetlenséget és embertelenséget, melyet a zsidóknak el kellett szenvedniök s ez keserítette el Mózeset annyira, hogy nem volt ura akaratának. Ebben az esetben nem nemtelen bosszúból, hanem népe iránt érzett határtalan szeretetből követte el az emberölést s ha ez nem is menti fel, de érthetővé teszi indulatának határtalan kitörését.

Mózes bizonyára érezte bűnének nagy súlyát, de érezte azt is, hogy az ő élete nemes és magasztos elhivatásra van teremtve s ezért elmenekül, hogy alkalmasabb időben segítségére legyen népének.

Egy nagy történelmi színjátéknak egy kicsinyke részlete, epizódja játszódott le előttünk, kedves hallgatóim! E legendás történet mélyen a szivünkbe nyúl és tanulságai önként adódnak. Előttünk állanak az igazi anyák, akik gyermekeikben népük jövőjét látják s akik ezer veszély és gond közepette is igazi nevelést adnak gyermekeiknek. Az ilyen anyák számára a gyermeknevelés nem teher, hanem szent kiváltság és magasztos kötelesség, melynek minden körülmények között eleget tesznek.

E legendás történet ne hagyja a mi lelkünket érintetlenül. Mi, mint népfaj és mint unitárius egyház, akik egy Istent imádkunk és azok, akik egy édes anyanyelvet beszélünk, tartsuk meg, óvjuk meg a mi szent hagyományainkat és sohase feledkezzünk meg a mi szent eszményeinkről. Tartsunk össze a jó ügyben s mindenkor gondoljunk egymásra, hitfeleinkre, a mi fajtestvéreinkre. Gyermekeinket neveljük az igaz és helyes úton. Tanítsuk meg a múlt értékeinek a megbecsülésére és a jövő eszméinek megértésére, hogy igazán értékes, a jövő feladatait teljesen átérző nemzedék váltsa fel a jelent. Úgy legyen. Amen.

Alsóboldogfalva.

Benczédi Pál.

„Pusztulunk - veszünk“.

Ez. III. 17—27.

A kicsiny zsidó nép önmagában való meghasonlása és a reánehazedő világtörténeli események súlya alatt teljesen elbukik. Jézus születése előtt, 597-ben, Juda királya, Jehoiachin, népe egyrészével fogságra vitetik. E foglyok között van Ezékiel próféta is. 586-ban végleg elbukik az ország Jeruzsálemmel, a fővárossal együtt. A szent várost az idegen hadak lerombolják, a templom kincseit kifosztják. Az ígért földe pusztító hadak tanyája lett s népe messze Babilonban a fogság keserű kenyerét eszi, bánatos könnyeivel öntözve a sovány falatot. Hárfáikat, melyeken annyi gyönyörű, Istent dicsőítő zsoltár éneke hangzott el a boldogabb időkben a Jeruzsálem körüli hegyeken és a hegyek cédrusfái alatt, most szomorúan akasztják fel a Kebár folyó melletti babiloni füzekre. A húrok meglazultak rajta s hangjuk nem hallszik a néma szomoruságban. Csak néha, csillagos estéken, mikor a lelkek már csordultig megtelnek keserőséggel, szólal meg egy-egy panaszos ének, melyből a honvágy, a meggyalázás és keserűség érzése száll fel az Ur trónusához, aki elfordult az ő népétől és nem akarja meglátni annak végtelen nyomoruságát. Felsir ezekben az énekekben a feldúlt otthon emléke, a drága hazai föld utáni vágy s megszületik a gyönyörű zsoltár, mely ott sir minden fogoly zsidó lelkében:

„Babiloni vizek mellett
Nyomoruság véres könnye
Két szememből meg-megárad,
S meggyalázva, meggyötörve,
Felzokogok teutánnad:
Jeruzsálem, Jeruzsálem!

(137. Zsolt. Bencze Domokos átdolgozása.)

Ámde voltak olyanok is, akiket a fogság sem keserített el, akik jól érezték magukat a hatalom árnyékában s megtagadták Jeruzsálemet, meg nemzetüket s megtagadták még Istennüket is. Hitet és nemzetséget változtattak s lettek idegen földbe ültetett idegen növények. Ezek kezükbe vették a hárfát és a hatalom embereinek hódoló és dicsőítő éneket énekeltek, míg a Kebár folyó partján a fájdalom belemarkolt az újra kifeszített húrokba és felhangzott a szent fogadás:

„Babiloni vizek mellett
Jaj, szakadjon szét a hárfám,
S midörökké rab maradjak,
Hogyha téged zsarnok láncán
Elfeledlek, megtagadlak:
Jeruzsálem, Jeruzsálem!”

A csillagos éjszakában messze elhangzott a síró, szent fogadás s hangjára testvérszívek dobbantak össze az árvaság és szenvedés közös érzetében.

De e szent fogadalom nem jutott el a hatalmasokkal együtt dőzsölő, hit- és nemzetmegtagadók füléhez, sem a hárfán szétpattanó húrok fájó visszhangja, melyek, amint a beléjük markoló kéz a fájdalomtól görcsösen összehúzódott, szétpattantak s mint riasztó jelszót zugták bele az éjszakába elhaló visszhangjaik: „Jeruzsálem, Jeruzsálem.” Zokogás fojtogatta a Kebár folyó mellett gyászban ülő férfiak torkát s ők is utánna süttögték végtelen fájdalommal: Jeruzsálem, Jeruzsálem.

Ide ment Ezékiel próféta e foglyok közé s midőn a nagy fájdalmat látta, mely e férfiak szívét marcangolta, „hét napon álmélkodva ült ő közöttük.” Némán figyelte a lelkeket. És látta a kicsinyhitüséget és hittagadást az egyik oldalon, a szívós kitartást a másik oldalon. E helyzetet látva, csendült fel lelkében az Urnak szava: „Embernek fia, őrállóul adtalak én téged Izrael házának. Halld meg az én beszédemet: ha meginted a hitetlent és meg nem tér az ő hitetlenségéből, az ő álnokságában hal meg. Ha meginted az igazat és ő nem vétkezik többé: élvén él.”

E helyzetet látva, érlelődött meg benne a tudat, hogy Isten „jót és rosszat egyaránt el nem veszíthet” s hogy a jók, hűek és kitartók az Ur előtt is más elbirálás alá esnek, mint azok, akik kényelmesebb létükért, esetleg a csalfa ígéretekre meghajolnak és elvesznek.

Ilyen helyzetben lett őrállója népének. Lett ostora a ki-

csinyhitűeknek, de vigasztalója és erősítője azoknak, akik hűek és kitartóak voltak. Nem félt attól, hogy: „Ime, embernek fia, köteleket vetnek reád és azokkal megkötöznek téged“ (25. v.) Mert az Ur ezt mondja: „megnyítom a te szádat.“ És ő szólta az Ur akaratát, hirdette a vigasztalás, vagy a bűnhődés ígét...

... A Kebár folyó mellett ülünk mi is. S ha a próféta lelkével figyeljük a népet, amely velünk együtt van, a Kebár folyó melletti eseményeket láthatjuk felújulni. Köztünk is vannak, akik képzelt előnyökért megtagadják az ősi hitet, elfelejtik Istenüket s megtagadják a népet is, amely kebelén táplálta. És sokáig kell üljünk némán, mert látjuk, hogy „pusztulunk-vezünk s mint oldott kéve,“ lassan széthullunk. A régi hárfák most más énekekre vannak hangolva. Napról-napra kevesebben vannak, akik hittel hisznek a jobb jövőben, midőn Isten, megelégtelve a gyermekeire mért csapásokat, békességgel ajándékozta meg az emberiséget.

Kik vagyunk még sírva reménykedők, kezünkbe vesszük a hárfát s fájdalomra hangolt húrjai mellett, de hittel, de erős kitartással úgy kiáltjuk bele a körülöttünk levő éjszakába: „Jaj, szakadjon szét a hárfám s mindörökre rab maradjak, hogyha téged megtagadlak, elfeledlek“ én drága hitem, én reménységem, te messzi cél: Jézusi eszmevilág!

Isten szava mindenkire szól, mindenkit biztat: „Órállóul adlak téged!“ Halljátok a biztatást, értitek a parancsot?: Prófétai hittel hirdetni, hogy a tűrőké és szenvedőké az Isten országa, mert ők megkapják tűrésük jutalmát. Hirdetni, hogy az Isten igazságos és jóságos s felhozza még reményeink áldott napját a mi egünkre is s az embermegbecsülés és szeretet ragyog majd le az emberiségre.

A próféta hangjára testvérszívek dobbantak össze s felhangzott a szent fogadás: „jaj, szakadjon szét a hárfám.“ Nem tudom, az én hangomra dobban-e össze néhány szív, de úgy is, de mégis mindenkor kezembe veszem e régi szent könyvet s hirdetem annak igazságait: „Aki hallja, hallja meg.“ Ámen.

Homoródalmás.

Simén Domokos.

Előfizetések nyugtázása. Áprilistől május 15-ig. Csatkai Jenő 100 lei 1930; Bálint Ödön 200 lei 1929—1930; Karácsonyfalva 1929—1930. 200 lei; Dicsőszentmárton 1929. 100 lei; Segesvár 1929. 100 lei; Décsfalva 1929. 100 lei; Adámos 1929. 100 lei; Dombó 1930. 100 lei; B.-Szentmiklós 1929. 100 lei; Gvidó Béla 1930. 100 lei; Csifó Salamon 1930. 100 lei. Kérjük előfizetőinket, sziveskedjenek tartozásaikat minél előbb kiegyenlíteni.